

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused
Loodus- ja täppisteaduste
õppetool

RAIGO PUUSEPP
4. põhikursus

**TULEOHUTUSALANE TEADLIKKUS
JA SELLE PARANDAMINE EESTI KAITSEJÕUDUDE
VÄEOSADES**

Lõputöö

Juhendaja

Hr Riho Sõmermaa

Tartu 2003

REFERAAT

Töö autor: Raigo Puusepp

Töö pealkiri: Tuleohutusosalane teadlikkus ja selle parandamine

Eesti Kaitsejõudude väeosades

Juhendaja: Riho Sõmermaa, Tartumaa Päästeteenistus

Töö tüüp: lõputöö

Lehekülgede arv: 57

Kasutatud kirjanduse ja allikmaterjalide arv: 19

Tabelite arv: 1

Jooniste arv: 22 joonist, nendest 10 lisadena

Lisade arv: 8

Töö kirjutamise keel: eesti keel

Märksõnad: tuleohutus, sissejuhatav juhendamine, esmane juhendamine, ajateenija, ohvitserid, allohvitserid, õigusaktid.

Teema valiku põhjendus: lähtudes Kaitsejõudude väeosade suuremahulisest isikkoosseisust ei tohiks tuleohutusosalast teadlikust ja selle edendamist teenistusliku väljaõppe kõrval tahaplaanile lükata. Tuleoht varitseb inimesi kõikjal ja sellele tähelepanu osutamata jätmine oleks suur eksimus. Ajateenija on Kaitsejõudude kõige tähtsam vara ning tuleohutusosalased eelteadmised, Kaitsejõududes õpetatu ning teemakohased õpingud ja kogemused lähevad ajateenijaga kogu eluks kaasa, tagamaks eeldused ohutule elule nii enda kui kaaskodanike suhtes.

Uurimistöö objekt: objektideks on Eesti Kaitsejõudude ajateenijad ja tuleohutusosalase juhendamisega kokkupuutunud (all)ohvitserid.

Uurimistöö eesmärk: analüüsida ajateenijate tuleohutusosalaste teadmiste hetkeseisu, leida tuleohutusosalase õppetöö eelteadmiste alus tuleohutusosalase juhendamisega kokkupuutuvatele isikutele, tuua välja, läbi uurimisobjektide teemad ja prioriteetid tuleohutusosalase juhendamise lihtsustamiseks ning efektiivsemaks muutmiseks ja analüüsida tuleohutusosalase juhendamise prioriteetide erinevusi võrreldes realselt toimunud juhendamistega.

Annotatsioon: Käesoleva uurimustöö peamiseks eesmärgiks on tõhustada Eesti Kaitsejõudude väeosades tuleohutusalase juhendamise läbiviimist ajateenijatele. Läbi uurimustöö peavad selguma senini toimunud juhendamiste eesmärgipärasus ning analüüsides seadusandlikke õigusakte, teha omapoolsed ettepanekud. Kaitsejõududes teostatav tuleohutusalane sissejuhatav ja esmane juhendamine peaks olema õppekavajärgne ning rakenduma üheseltmõistetavana terves kaitseväes.

Analüüsi tulemusena selgus, et ajateenijate tuleohutusalased teadmised pole puudulikud. Varasemad teemakohased eelteadmised on pärit erinevatest allikatest ning hinnang teadmistele kujunes pigem piisavateks ja headeks, kui puudulikeks. Uurimustöös käsitletu peaks suunama juhendamiseks vajalike materjalide selekteerimist ja struktureerimist. Aluseks on uurimustöös selgunud puudulik õppematerjal ja juhised tuleohutusalase juhendamise tarvis. Lisaks selgus, et puuduvad vastavad erialaspetsialistid, mis sunnib ülimat tähelepanelikkust isikkoosseisu täiendkoolitusele.

Uurimustöö panuseks oleks anda alus väljaõppekavade täiendamisele tuleohutusalase väljaõppega seonduvalt ning pikemas perspektiivis tuleohutusalase juhendamise tarvis vajalike õppematerjalide väljatöötamiseks. Koordineerida tuleohutusalase juhendamisega kokkupuutuvat isikkoosseisu ning anda omapoolne panus esimese tuleohutusalase kursuse käivitamiseks kompaniiveebile, eesmärgiga anda neile tuleohutusalased teadmised ja eeldused hilisemate juhendamiste läbiviimiseks.

SISUKORD

REFERAAT	1
SISUKORD	3
LÜHENDID	5
SISSEJUHATUS	6
1. TULEOHUTUSALASE TEADLIKKUSE EELDUSED, ÜLDINE DOKUMENTATSIOON JA TÖÖKESKKONNA NÕUDED	8
1.1. Ajateenijate varasemad tuleohutusosalased teadmised	8
1.2. Lühiiseloostus tuleohutusosalast temaatikat käsitlevatest seadusandlikest aktidest lähtuvalt Kaitsejõudude vajadustest	10
1.3. Töökeskkonna ja vajalike ohutusnõuete analüüs vastavalt seadusaktidele	11
1.4. Kokkuvõte	13
2. UURIMISTÖÖ EESMÄRK JA LÄBIVIIMINE	14
2.1. Uurimistöö eesmärk ja hüpotees	14
2.2. Meetod	14
2.3. Protseduur	15
3. UURIMUSTÖÖ TULEMUSED	17
3.1. Ajateenijaskonna jagunemine	17
3.2. Tuleohutusosalased juhendamised ajateenistuses oldud aja vältel	18
3.2.1. Kokkuvõte esimesest blokist	22
3.3. Toimunud tuleohutusosalaste juhendamiste teemade ja kasutatud materjalide analüüs	23
3.3.1. Kokkuvõte teisest blokist	27
3.4. Toimunud tuleohutusosalaste juhendamiste kvaliteedi analüüs	28
3.4.1. Kokkuvõte kolmandast blokist	32
3.5. Tuleohutusosalase juhendamise vajalikkus ja selle väljakujunemine varasematest kokkupuudetest	33
3.5.1. Kokkuvõte neljandast blokist	35
4. Võimalik väljapakutav koolituskeem tuleohutusosalase juhendamise korraldamiseks Eesti Kaitsejõudude väeosades ajateenijatele	36
5. ETTEPANEKUD	38
UURIMUSTÖÖ KOKKUVÕTE	39
SUMMARY	41

KASUTATUD KIRJANDUS	42
1. Teised allikad.....	42
2. Õigusaktid.....	42
3. Arhiivimaterjalid	42
4. Interneti kaudu saadud info	43
LISA 1. Tuleohutuslaste juhendamiste ajaliste mahtude võrdlus väeositi	44
LISA 2. Tuleohutuslastel juhendamistel käsitletud teemade jaotumine ajateenistuse erinevatel ajalistel etappidel	45
LISA 3. Tuleohutuslasel juhendamisel kasutatud erinevad materjalid ning nende kasutamise protsentuaalsus väeositi kolmel joonisel.....	46
LISA 4. Tuleohutuslast juhendamist läbiviinud (all)ohvitseride tuleohutuslaste teadmiste hinnang	48
LISA 5. Tuleohutuslaste juhendajate ametikohtade järgne jagunemine väeositi	49
LISA 6. Tuleohutuslaste juhendamise vajalikkuse hindamine lähtuvalt kolmest tegurist .	50
LISA 7. Küsimustik ajateenijatele lähtuvalt tuleohutuslastest juhendamisest	52
LISA 8. Küsimustik tuleohutuslaste juhendamise läbiviijatele	55

LÜHENDID

KVJ –	Kaitseväe juhataja
RKS –	Riigikogu seadus
SBK –	sõduribaaskursus
TO –	tuleohutus
KJ –	kaitsejõud
KV –	kaitseväe
NTO –	nõudmised teadmiste ja oskuste tasemele
SM –	sisemäärustik
T4 –	tutvunud – on võimeline taasesitama omandatud teadmisis ilma lahti mõtestamata algses vormis ning abimaterjali kasutades
T2 –	oskab – oskab omandatud teadmisi rakendada tüüpülesannete lahendamisel, põhinedes valmisjäreldestele ja valmislahendustele
O2 -	oskab – on võimeline sooritama iseseisvalt ja veatult ettenähtud toimingut (võtet) standardses olukorras (ilma ajapiiranguteta)
ÕKK –	õpikud; käsiraamatud; kirjandus

SISSEJUHATUS

Uurimustöö: „Tuleohutusala juhendamine ja selle parandamine Eesti Kaitsejõudude väeosades“ käsitleb tuleohutusala juhendamist reguleerivat seadusandlust ja ajateenijate tuleohutusala juhendamist väeosades. Uurimisobjektideks on ajateenijad ja ka tuleohutusala juhendamist läbiviinud (all)ohvitserid. Töösse on kaasatud ka uurimisobjektidena Siseministeriumi hallatavate sõjaväestatud päästeüksuste ajateenijad, kuna vastav struktuuriüksus kuulub Kaitsejõudude koosseisu sõjaajal.

Antud teema valisin uurimiseks põhjusel, et olen omandanud päästealalise erihariduse ning nii ajateenistuses kui ka tegevteenistuses viibides olen kogunud puudulikku suhtumist tuleohutusalasess juhendamisse ajateenijate seisukohalt. Probleemi aktuaalsust võimendab ka Sisekaitseakadeemia päästeeriala lõpetanud tudengi Julia Kermase uurimustöö „Eesti põhikoolides ja gümnaasiumites tehtava tuleohutus- ja päästealase koolituse hetkeseis ja vajadus tulenevalt riiklikust õppekavast“. Selgub, et põhikoolide ja gümnaasiumite õpetajate tuleohutus- ja päästealased teadmised on madalad, koolides ei viida läbi õppetunde ja õppusi selles valdkonnas ning sellest tulenevalt on õpilaste tuleohutusala teadmised puudulikud (Kermas 2003:39)

Kaitsejõudude isikkoosseisust moodustavad ajateenijad suure protsendi ning arvestades seaduste ettekirjutusi ja ühiskondlikke huve, tuleks tuleohutusalasele juhendamisele enam rõhku asetada. Kaitseväeteenistujad on läbi aegade kujunenud teatud eeskujudeks ühiskonnas ja siit tuleneb ka meedia suur tähelepanu Kaitsejõududes toimuva kohta. Ilmeka näitena tooks autor esile 02. septembril 1999. aastal Kaitsejõudude Peastaabi hoones (Tallinn, Maneeži 3-307) toimunud tulekahju. „Tulekahju kabinetis 307 võis tekkida hõõguva tubakatoote või kustutamisel tekkinud pikemaajaliselt hõõguvate tubakaosade sattumisel põlevmaterjalidele“ (Kohtuekspertiisi ja kriminalistika keskus, ekspertiisiakt nr T-113-99/3980:7). Kahju Kaitsejõudude Peastaabile oli 67 460 krooni ja 50 senti. Samuti toonitab probleemi aktuaalsust 20. veebruaril 2003 Pärnu Üksikjalaväepataljoni välilaagris toimunud õnnetusjuhtum, kus öösel süttinud majutustelgis said kaks ajateenijat kergemaid põletushaavu (KJ Peastaabi Meditsiiniteenistuse ettekanne 20.02.2003 nr Med-17.2/2121). Esimesel juhul oli tegemist hooletu suitsetamisega ning teisel juhul oli põhjuseks hooletus kütteseadmete kasutamisel. Kuid kui tegemist on tulekahjuga, siis väiksed eksimused ja tähelepanematused viivad suurte kaotuste ja raskete

tagajärgedeni. „Pelgalt ohu mõistmisest ei piisa tulekahju vältimiseks, vaid tuleb omada üksikasjalikke teadmisi selle kohta, kuidas on võimalik süttimisohtu vähendada ja kuidas toimida, kui tulekahi siiski puhkeb“ (Tulitöiden Turvallisuus 2003:5).

Uurimustöö puudutab osaliselt õppetöö läbiviimise metoodikat, kirjeldab tingimusi, millele tuleohutusosalane juhendamine peaks vastama, ning analüüsib ja pakub välja omapoolsed ideed, muutmaks ajateenijate tuleohutusosalast juhendamist efektiivsemaks. Uurimustöö seisukohalt on seatud hüpoteesideks väited, et ajateenijate tuleohutusosalased teadmised on vähesed, puudub vastav õppematerjal ning Kaitseväes puuduvad vastava eriala spetsialistid. Hüpoteesi kontrollimiseks vaadeldakse ja kõrvutatakse kahte uurimisobjekti, mis väljenduvad juhendatavate ja juhendajate näol. Eelkõige on vaatluse alla seatud SBK ajal toimunud sissejuhatavad ja esmased tuleohutusosalased juhendamised. Uurimistöös ei puudutata erialalist täiendjuhendamist, mis kuulub erinevate erialaspetsialistide valdkonda.

Käesoleva uurimistöö üldisteks eesmärkideks oleks seega:

- selgitada välja tuleohutusosalaste teadmiste hetkeseis ajateenijate seas;
- saada ülevaade tuleohutusosalase juhendamise läbiviijate kompetentsusest ja vastavate õppematerjalide olemasolust;
- leida tuleohutusosalase õppetöö eelteadmiste alus vastavasisulise juhendamisega kokkupuutuvatele isikutele;
- tuua läbi uurimisobjektide välja teemad ja prioriteedid tuleohutusosalase juhendamise lihtsustamiseks ning efektiivsemaks muutmiseks;
- tuua välja tuleohutusosalase juhendamise prioriteetide erinevused, võrreldes reaalselt toimunud juhendamistega.

1. TULEOHUTUSALASE TEADLIKKUSE EELDUSED, ÜLDINE DOKUMENTATSIOON JA TÖÖKESKKONNA NÕUDED

1.1. Ajateenijate varasemad tuleohutusalsed teadmised

Kaitsejõududesse võetavate ajateenijate hulk on suur. Nende vanus, haridustase, isiklikud elukogemused ja psüühiline tase on tihtipeale suuresti varieeruv. Tuleohutuslane (edaspidi TO-alane) juhendamine on ajateenija väljaõppesse planeeritud lahutamatu komponent ning kinnitatud väljaõppekavade raames tuleb see läbi viia (vt KVV KK 31.08.2000. a, nr 468 p 2.1). Seega on vajalik välja selgitada iga ajateenija varasemad teadmised selles valdkonnas, et tagada efektiivne õppekorraldus ja ühtlustada tuleohutuslaste teadmiste ja oskuste taset. Töös on eeldatud, et ajateenija järgib oma hariduskäigus sotsiaalselt heakskiidetud haridusteid, mille all autor peab silmas põhikooli ning keskkooli/gümnaasiumi läbimist. Sellest tulenevalt kerkib esile probleem, mis samuti väljendub ka varem mainitud Julia Kermase uurimustöös et, kõrvutades haridusasutusi Kaitsejõudude väeosadega ning arvestades mõlemate institutsioonide tegutsemise suundi, jõuab käesoleva uurimustöö autor üheselt mõistetavale ja kindlale järeldusele - mõlemal juhul on tegemist noorukitega, kes kasvuaastast lähtuvalt on aktiivsete ja ettearvamatute käitumisviisidega. See omakorda sunnib noorukitega kokkupuutuvaid inimesi ülimale tähelepanelikkusele nii noorukite käitumise, kui ka ettekirjutatud õppekavade suhtes. Vastavalt põhikoolide ja gümnaasiumite riiklikule õppekavale (vt Vabariigi Valitsus määrus 25.01.2002. a, nr 56 lisa 22 peatükk 6 p 2) on erinevate vanusgruppide järgi määratud kindlaks teadmiste ja oskuste tasemed, mis seavad eeldused põhikooli ja gümnaasiumi lõpetanud õppuritele. Et anda paremat ülevaadet gümnaasiumi lõpetanud õppuri eeldatavatest tuleohutuslastest teadmistest ja oskustest, võtab autor lühidalt kokku tähtsamad tuleohutusega seonduvad punktid põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava 6-ndas peatükis kinnitatud turvalisus-pädevusnõuetest:

- teab hädaabi numbrit, oskab ohust teatada;
- teab tuleohutusmärkide tähendust ja tuletõrje päästevahendite asukohti;
- teab tulekahjude tekke sagedasemaid põhjusi, tulekahjude võimalikke tagajärgi ja ennetamise võimalusi;
- teab lõhkekehadega kaasnevaid ohte, oskab õigesti käituda lõhkekeha leiu korral;
- teab kütteseadmete tuleohutusnõudeid, oskab teha tuld küttekoldes ja looduses (metsas, põllul, aias jne);

- teab pürotehniliste vahendite kasutamise kaasnevast võimalikust ohust;
- teab, kuidas ja millega erinevaid põlenguid kustutatakse;
- teab tuleohutuse tagamiseks rakendatavaid meetmeid;
- teab esmaabi põletuse ja mürgituse korral;
- teab, kuidas käituda suurõnnetuse korral;
- oskab aidata ohtu sattunud inimesi, nii et oleks tagatud iseenda ohutus;
- oskab tulekahju korral käituda ning kasutada esmaseid tulekustutusvahendeid;
- oskab hinnata leegist, kuumusest ja suitsust tekkivat ohtlikku olukorda;
- oskab tulekahju korral tegutseda, teisi aidata ja juhendada, anda esmaabi tulekahjus kannatanule.

Küsitluses osalenute varasemad TO-alased teadmised ja kokkupuuted võiksid pärineda seega eelkõige põhikoolist/gümnaasiumist, samuti vastavasisulistel kursustel osalemisest, vanemate juhendamistest ning ka meediast. Ülevaate TO-alaste eelteadmiste omandamisest annab tabel 1.

T a b e l 1

Ajateenijate eelnevate tuleohutuslaste teadmiste omandamine

Märkus: Numbrid tähistavad tabelis olevatele tunnustele vastanud ajateenijate arvu 166 küsitletust				Vanemad on rääkinud TO-st			
				ei		jah	
				Televisioonis nähtud TO-s saated		Televisioonis nähtud TO-s saated	
				ei	jah	ei	jah
Osalenud TO alastel kursustel või õppustel	ei	Käsitleti põhikoolis või gümnaasiumis	ei	13	25	4	8
			jah	31	30	4	19
	jah	Käsitleti põhikoolis või gümnaasiumis	ei	8	4	0	0
			jah	4	6	0	10

Allikas: Autori läbiviidud küsitlus ajateenijatele, 2003; SPSS arvutused.

Eelpool nimetatud tunnuste abil ja andmete analüüsimisel selgusid põhilised allikad, kust ajateenijate TO-alased eelteadmised põhinesid. Vaieldamatult kõige põhjalikumad eelteadmised on omandanud 10 ajateenijat (vt tabel 1 rohelist lahtrit), kes oma teadmised on saanud kõigist neljast tunnusest – on osalenud kursustel, saanud juhendamise koolist, vanematelt ning on ka vaadanud/kuulanud temakohaseid saateid. Protsentuaalselt on 10 ajateenijat küsitletuist vaid 6,02%. Samuti tooks autor välja ka tabel 1 punases lahtris oleva arvvaartuse 13, mis näitab ajateenijate hulka 166-st (7,83%), kellel puudub igasugune kokkupuude tuleohutusega. Ülejäänud arvvaartused tähistavad erinevate tunnuste erinevaid kokkulangevusi ja vastavalt ka neid hõlmavat ajateenijate hulka. Järeldusena tooks autor esile asjaolu, et 7,83% küsitletuist pole olnud varasemates kokkupuudetes tuleohutusega, mis seab veelgi suuremad kohustused TO alasele juhendamisele ajateenistuse kestvusel.

1.2. Lühiiseloostus tuleohutuselast temaatikat käsitlevatest seadusandlikest aktidest lähtuvalt Kaitsejõudude vajadustest

Seadusandlus seab erinevates eluvaldkondades inimestele teatud kohustused ja samas ka võimalused. Vaadeldes tuleohutuselast temaatikat ja sellega seonduvaid erinevaid seadusi, on märgata suurt kogumit, kus igas aktis on kas rohkemal või vähemal määral puudutatud tuleohutust ning nõudeid sellele. Samas on juhendamist käsitlev materjal vähene. Ülevaatliluma pildi andmiseks ning võimaluse teemasse põhjalikumalt süveneda, annab autor käesolevas alapeatükis lühiiseloostuse erinevatest TO-alase juhendamiseiga seotud seadustest ja nende sisust:

1. Päästeseadus – täiendatuna Päästeseaduse muutmise seaduseiga käsitleb üldist tuletõrje- ja päästealast korraldust, vastavasisulisid töid ning järelvalvet. Reguleerib tuletõrje- ja päästealast väljaõpet töötajatele ja elanikele vastavalt nii, et töötajate väljaõpe sätestatakse Tuleohutuse üldnõuetes ning põhikoolis ja gümnaasiumis korraldatakse tuleohutus- ja päästealast koolitust riikliku õppekava alusel (vt RKS 30.05.2000. a, nr 68).
2. Tuleohutuse üldnõuded – sätestab nõuded tuleohutuse korraldamisele, kinnitades erinevad mõisted, objekti vastavustingimused, füüsilise isiku kohustused tuleohutuse tagamiseks ja erinevate kütteseadmete üldised kasutamise nõuded. Käesoleva töö raames on oluline Tuleohutuse üldnõuded Lisa 1, kus sätestatakse nõuded tuleohutuselasele juhendamisele ja täiendõppele (vt Siseministri määrus 03.07.1998. a, nr 25).

3. Tuleohutuseeskirjad. Üldeeskiri TE-1 – määrab detailselt kindlaks tuleohutuse tagamise organisatsioonilised meetmed, tuleohutusnõuded territooriumitel ja objektidel, nõuded kasutatavatele seadmetele. Sätestab tegutsemise tulekahju korral. Tuleohutuseeskirjade lisad sisaldavad juhendeid objektide üldjuhendite väljatöötamiseks, tuleohutusosalase juhendamise läbiviimise kord ning tuleohutusmiinimum õppeprogrammi koostamist ja läbiviimist (vt Tuleohutuseeskirjad. Üldeeskiri TE-1 1995).
4. Kaitsejõudude tuleohutusnõuded – määrab tuleohutusosalase juhendamise nõuded ja korralduse kõigile kaitsejõudude väeosadele, asutustele ja Kaitseleiidule. Samuti käsitleb nõudeid territooriumitele, objektidele ja (esmaste)tulekustutusvahenditele. Lisaks annab erinevate tuleohutusosalaste õigusaktide nimekirja, mis kuuluvad kohaldamisele kaitsejõududes (vt Kaitseministri määrus 10.01.2000. a, nr 1).
5. Kaitseväge sisemäärustik – tuleohutusega seonduvalt määrab KV sisemäärustik erinevatel ametikohtadel töötavate kaitseväelaste kohustused ja vastutused tuleohutuse järelevalveks ja juhendamiseks (vt Valitsuse määrus 14.12.1998. a, nr 273).

1.3. Töökeskkonna ja vajalike ohutusnõuete analüüs vastavalt seadusaktidele

Töökeskkond ja sellele kehtestatud tuleohutuslikud nõuded on seadustega sätestatud ja kindlaks määratud. Kaitsejõudude töökeskkonna ja ohutusnõuded tulenevad eelkõige Päästeseadusest, mille kohaselt, „Kaitsejõudude tuleohutusnõuded kehtestatakse kaitseministri määrusega“ (vt RKS 23.03.1994. a, § 21, p 5). Lisaks sätestab Päästeseadus Kaitsejõudude tuleohutusjärelvalve asutuseks tuleohutusosalal Kaitseministeeriumi (vt RKS 23.03.1994. a, § 26, lg 9). Käesoleval hetkel on delegeeritud tuleohutusjärelvalve KV Logistikakeskuse ohu- ja riskianalüütikule, kelle ülesandeks on Kaitsejõudude väeosade ja asutuste kontrollimine ainuisikuliselt. Arvestades väeosade suurt arvukust, sunnib see asjaolu autorit sügavuti mõtlema tuleohutusjärelvalve teostamisele ja selle kvaliteedile.

Nõutavad ja kontrollitavad sätted on lahtikirjutatud Kaitsejõudude tuleohutusnõuetes, mille teise peatüki § 2-s on lahti kirjutatud isikud, kellele tuleb läbi viia sissejuhatav ja esmane tuleohutusosalane juhendamine (vt Kaitseministri määrus 10.01.2000. a, nr 1, § 2). Vastavalt Kaitseväeteenistuse seaduse § 8-le on ajateenija

kaitseväelane ja sellest johtuvalt kuulub ta loetud isikute hulka, kellele tuleb teha sissejuhatav ja esmane tuleohutusala juhendamine. „Sissejuhatava juhendamise eesmärk on ettevõtte [loe väeosa] töö- ja olmetingimuste iseärasuste ning ettevõttes kehtivate töökaitse üldnõuete selgitamine kõigile selles ettevõttes tööle [loe väeossa teenistusse] asuvatele töötajatele“ (Töötajate töökaitsealane koolitus 1997:6). Tulekahju võimalik puhkemine töökeskkonnas ja sellega seonduvad tegurid eeldavad ka ajateenija poolset vastutust ning tööandja- ehk ülemapoolseid kohustusi. Kaitseväe distsiplinaarseadus määrab kindlaks ajateenija kui kaitseväelase kohustused ja vastutused. Distsiplinaarseaduse §9-le vastavalt kannab kaitseväelane toimepandud distsiplinaarsüüteo eest distsiplinaarvastutust. Seega kinnitab seadus üheselt, et tulekahju või tööõnnetuste toimepaneku põhjustaja on võimalik võtta vastutusele ning vastavalt seadustele on talle võimalik määrata ka rahatrahvi või mõni muu seaduslik sanktsioon.

Harmoonilise töökeskkonna eelduseks on töötajale nõuetekohase töökeskkonna võimaldamine, vältimaks tööõnnetusi ja ka tulekahjusid. Töötervishoidu ja tööohutust käsitlev seadus annab kaitseväele, Kaitseleiidule, politseile, piirivalvele ja päästeasutustele võimaluse muuta teatud töötervishoidu puudutavaid punkte töökeskkonnale sobivamaks, vastavalt oma äranägemise järgi (vt Töötervishoiu ja tööohutuse seadus 16.06.1999. a, § 1, p 2). Arvestades, et käesolev töö uurib eelkõige tuleohutusega seonduvaid probleeme kaitsejõududest lähtuvalt, püüdis autor leida seadust, mis määraks Kaitsejõudude väeosades tööandja kohustused töökeskkonna loomise suhtes nii nagu teeb seda Töötervishoiu ja tööohutuse seadus erasektori tööandjatele. Mõningad punktid, mis määravad kindlaks töökaitse ja sellega seotud nõuded, esinevad Kaitseväe sisemäärustikus, kuid punkte, mis käsitleks töökeskkonnale esitatavaid nõudeid, ei leitud. Sellest johtuvalt jõudis autor järeldusele, et puuduvad eriseadused, mis täiendaks Töötervishoiu ja tööohutuse seadust Kaitsejõudude spetsiifikast lähtudes. Seega Kaitsejõud peavad rakendama töökeskkonna nõuete täitmiseks Töötervishoiu ja tööohutuse seadust. Vastavalt eelpoolnimetatud seaduse § 12-e teisele punktile ei tohi tööandja lubada tööle asuda töötajat (ajateenijat), kellel puuduvad vajalikud erialateadmised ja oskused ning töötervishoiu- ja tööohutusala teadmised.

1.4. Kokkuvõte

Inimene omandab täisväärtuslikuks arenguks vajalikud alged kodust, koolist ja hilisematest töökohtadest. Tulekahjud ja sellega seonduvad ohud saadavad inimest vahetpidamata ning on tähtis, et igal eluetapil rõhutatakse ja antakse lisaks vajalikke teadmisi.

Tuleohutuslaste eelteadmiste taseme väljaselgitamine Kaitseväes on eelkõige tähtis edasise õppe seisukohalt, et ühtlustada ja anda kõigile sobiv teadmiste pakett. Koolide õppeprogramm on kindlaks määranud teatavad oskuste ja teadmiste tasemed, mis puudutavad tuleohutuslast väljaõpet. Tulles ajateenistusse, tulevad noored inimesed kui oma esimesele töökohale, kus õpitakse käituma sotsiaalselt heakskiidetud ja ettekirjutatud seaduste järgi. Ülemate kohustus on kohelda kõiki oma alluvaid võrdselt ja anda neile võimalus end teostada. Töökeskkonna nõuded ja vastavad seadused, mis sätestavad tööandja ja töötaja kohustused, kehtivad eranditult kõigile Eesti Vabariigis.

Analüüsi tulemusena jõudis autor arusaamale, et ajateenija peab ajateenistusse saabumisel Töötervishoiu ja tööohutuse seadusest tulenevalt saama tuleohutuslaste sissejuhatava ja esmase juhendamise. Juhendamise tulemuslikkus peab olema kontrollitav ja fikseeritav hilisemate laharvamuste lahendamiseks. Tööandja poolt eeldab see vastavate õppematerjalide ja –vahendite olemasolu ja hindamiskriteeriumite püstitamist. Kaitsejõudude väeosadele rakendatavad nõuded tuleohutusest lähtuvalt on lahti kirjutatud Kaitsejõudude tuleohutusnõuetes. Seega tuleohutuslaste juhendamise läbiviimiseks ja õppematerjalide väljatöötamise aluseks on nõuded, mis tulenevad töökeskkonna vajadustest, kohustustest ning sellele kehtestatud kriteeriumitest.

2. UURIMISTÖÖ EESMÄRK JA LÄBIVIIMINE

2.1. Uurimistöõ eesmärk ja hüpotees

Uurimistöõ eesmärgiks oli välja selgitada

- tuleohutusosalaste teadmiste hetkeseis ja juhendamiste läbiviimise olukord Eesti Kaitsejõudude väeosades ajateenijate seisukohast lähtuvalt;
- tuleohutusosalase juhendamisega kokku puutunud kaadrikaitseväelaste tuleohutusosalaste teadmiste ja ettevalmistuse tase, täitmaks sissejuhatavale ja esmasele juhendamisele esitatavaid nõudeid.

Hüpotees:

- ajateenijate tuleohutusosalased teadmised on vähesed ning vajavad täiendamist kaitseväe spetsiifikast tulenevalt;
- esmase tuleohutusosalase juhendamise läbiviimiseks puudub kaitseväes ühtne õppematerjal;
- tuleohutusosalase juhendamise läbiviija peab olema vastavalt koolitatud või tuleks juhendamise teenus sisse osta Päästeteenistusest.

2.2. Meetod

Läbiviidud uuringus kasutati andmete kogumiseks autori koostatud ankeetküsitlust kahele sihtgrupile (vt LISA 7 ja 8). Ülesehituselt ja uurimistöõ vajalikkusest lähtuvalt koosnes küsitlus neljast eri blokist. Blokkide jaotus on järgnev:

1. Reaalselt toimunud juhendamiste ajaline maht ja korrad.
2. Juhendamisel käsitletud teemad ja kasutatud dokumendid, arvestades kaitseväe spetsiifikat.
3. Juhendamise läbiviija ja sellest sõltuv tulemuslikkuse kontroll.
4. Juhendamise kvaliteet ja seisukoht vajalikkusele ning hetkeolukorra teadmiste hinnang.

Lisaks sisaldas ankeetküsitlus küsimusi, mis peaksid andma ülevaate vastajate keskmisest vanusest, hetkeseisu ajateenistuses viibitud aja kohta ning võimalusena ka omapoolsetele kommentaaridele, mis puudutab tuleohutusalase juhendamise teemasid.

Küsimustik oli paber kandajal ja need jagati laiali vabalt valitud väeosadesse. Hilisemate probleemide vältimiseks, anonüümsuse huvides (suuline kokkulepe küsitletud väeosade ülematega) ning tulenedes töö analüüsivast iseloomust, võtab autor õiguse käsitleda väeosi erinevate tunnuste abil (A, B, C jne).

2.3. Protseduur

1. Uurimustöök sobiva ankeetküsimustiku väljatöötamine toimus järgnevalt:

- a) üldinfo kogumine, mis sisaldas tuleohutusalase erialakirjanduse hankimist ja läbi töötlemist. Vestlust KV Logistikakeskuse ohu- ja riskianalüütiku mjr A.Laasiga hetkeolukorrast ja selle aktuaalsusest. Põhiküsimuste koostamisest ja läbivaatamisest koostöös juhendajaga Tartumaa Päästeteenistuse Väljaõppe- ja treeningukeskuse juhataja hr Riho Sõmermaaga;
- b) erinevate tuleohutusalast juhendamist käsitlevate seaduste läbitöötamine;
- c) küsimustiku lõplik koostamine MS Wordis ja laiali saatmine väeosadesse [küsimustiku vormi ja ülesehitusel võeti arvesse pedagoogilisi soovitusi (vt Rakenduspedagoogika õpik 2002:209,210)].

2. Küsitluses osales 5 väeosa. Küsitletud ajateenijate arv oli 166, objektiivsuse mõttes küsitleti ajateenijaid pisteliselt väeositi ja rühmiti. Koostöö väeosade vahel oli igati vastutulelik ja erilisi probleeme ei esinenud. Väike valimi maht on tingitud sellest, et paljud ajateenijad olid küsitlemisperioodil väliõppustel. Lisaks soovisid mõned väeosad tagasisidet, mis puudutab konkreetselt väeosa hetkelist tuleohutusalase teadmiste seisukorda.

3. Täidetud ankeetküsitluste andmete sisestamine statistika ja andetöötlusprogrammi SPSS. Seejärel andmete töötlemine ning analüüsiks tarvilike tabelite valmistamine. Statistilise andmetöötluse teostamist raskendas valimi moodustumine erinevatest väeosadest ning autori puudulikud teadmised statistilisest andmeanalüüsist.

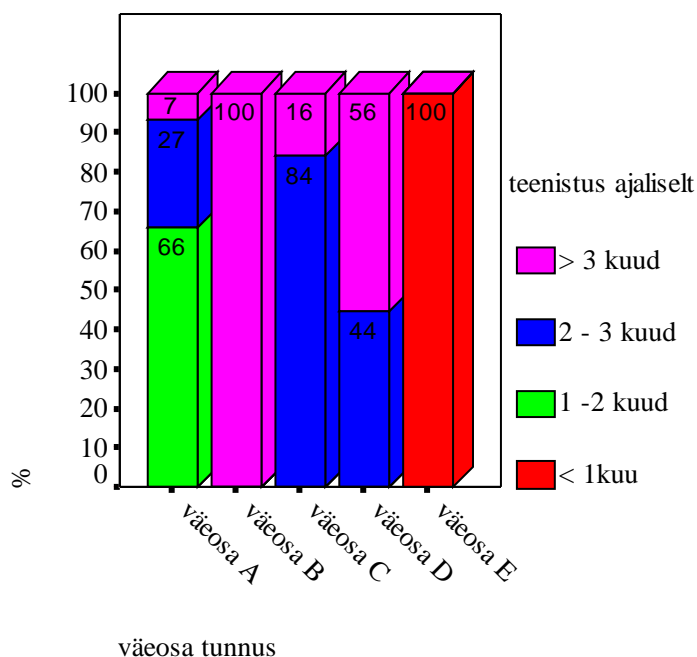
Töös analüüsitakse andmeid küsitluses selgunud tunnuste baasil, tuues esile varasemalt toimunu, hetkeolukorra ja tuleviku prioriteetid.

4. Koostöös Tartumaa Päästeteenistuse Väljaõppe- ja treeningukeskusega luua alus ning teostada esimene tuleohutusala kursused KV Lahingukoolis õppivatele kompaniiveebitele. Eesmärgiks anda kompaniiveebitele alusteadmised TO-alasest juhendamisest, seadusandlikest õigusaktidest ning anda praktiliste kogemuste pagas esmaste tulekustutusvahendite kasutamisel.

3. UURIMUSTÖÖ TULEMUSED

3.1. Ajateenijaskonna jagunemine

Üheks uurimisobjektideks olid ajateenijad ehk tuleohutusosalasel juhendamisel juhendatavad. Eelkõige soovis autor uurida ajateenijaid, kelle teenistusaeg hetkeseisuga jäänuks alla ühe kuu. Hilisemate täpsustuste käigus selgus, et antud valim oleks olnud liiga väike ja oleks seadnud kahtluse alla küsitluse objektiivsuse. Sellest tulenevalt kaasati ankeetide täimisesse samuti ajateenijad, kes olid teeninud kauem kui üks kuu. Uurimistöõ seisukohalt toob selline asjaolu välja suurema valimi ja annab võimaluse vaadelda erinevatest teenistusaegadest tulenevaid aspekte. Seega, üldine küsitletud ajateenijaskonna jagunemine väeositi, lähtudes ajateenistuse kestvusest, oli järgmine:

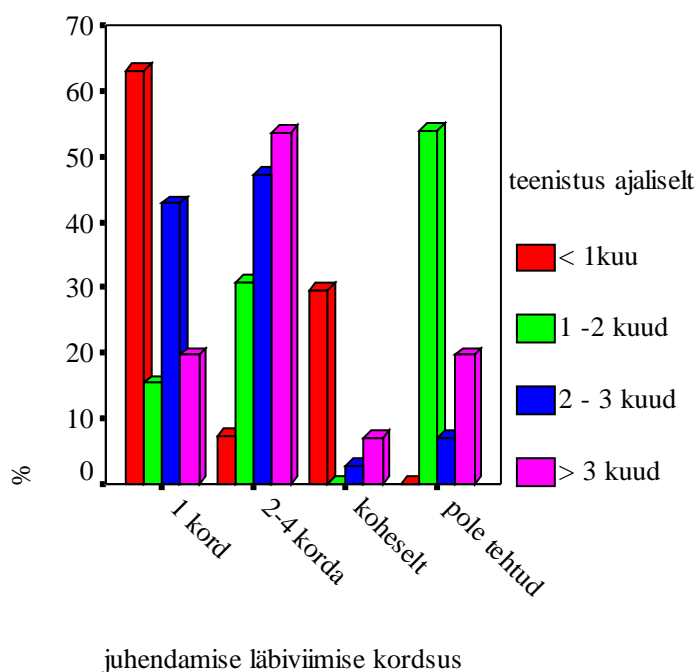
Joonis 1. Küsitletud ajateenijaskonna suhe väeositi

Joonis 1 iseloomustab väeosa A kui ainukest väeosa, kus oli võimalik küsitleda ajateenijaid kelle teenistus jäi ajavahemikku 1 – 2 kuud. Hilisema analüüsimise käigus selgub, kas vastav ajavahemik tingib muudatusi, võrreldes domineeriva ajavahemikuga >3 kuud. Väeosas E oli kõigil küsitletud ajateenijatel teenitud vähem kui üks kuu.

3.2. Tuleohutusosalased juhendamised ajateenistuses oldud aja vältel

Ankeedi esimeses osas uuriti realselt toimunud TO-alaste juhendamiste ajalist mahtu ja juhendamiste kordi teenistuses oldud ajast lähtudes.

Eeldavalt teenitud ajavahemikust peaks loogiliselt tuleohutusosalase juhendamise maht ja kordade arv olema ülesehitatud nii, et alla kuu teeninutel 1 kord teenistuse jooksul ning 2 – 3 kuud teeninutel sõltuvalt SBK kestvusest 2 – 4 korda. Viimatinimetatud juhendamiste kordade hulka peaks juba kuuluma täiendav juhendamine, mis on tingitud erialalistest eripäradest.

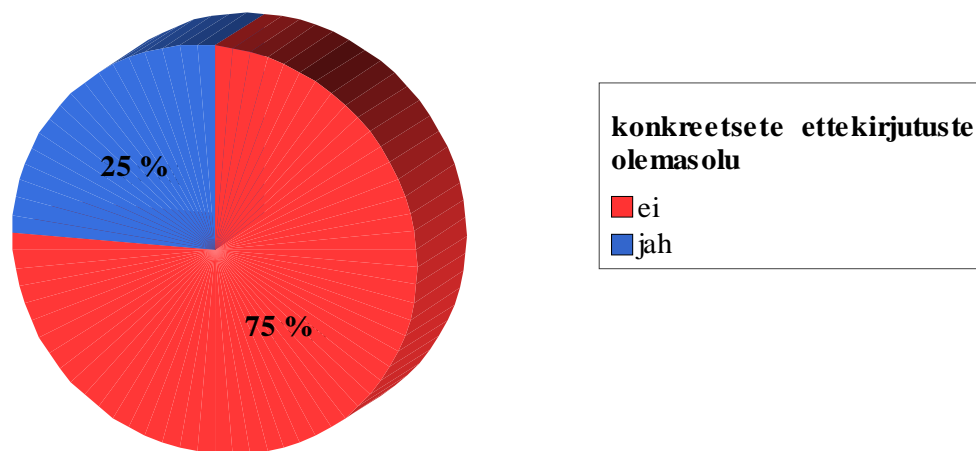
Joonis 2. Juhendamiste kordsus lähtuvalt teenitud ajast

Probleemi ilmumist on võimalik näha joonisel 2. Nimelt peegeldab antud joonis täielikku ebamäärasust tuleohutusosalase juhendamise suhtes. Alustades vaatlust ühekaupa ja teenistuses oldud ajast lähtuvalt, toob autor välja järgmised tähelepanekud:

1. <1 kuu teenistuses olnud küsitleti ainult väeosas E (joonis 1). Ometi võib jooniselt 2 näha, et selles samas väeosas on juhendamine toimunud 63% küsitletutel üks kord ja 7% küsitletutel 2 - 4 korda.

2. 1 - 2 kuud teenistuses olnuid küsitleti ainult väeosas A (joonis 1), kus nad moodustasid 66% väeosa A küsitletuist. Jooniselt 2 on võimalik näha, et 1 - 2 kuud teeninutest suurim osakaal 54% pole tuleohutusosalast juhendamist üldse saanud. 31% vastavas ajavahemikus teeninutest on saanud juhendamist 2 - 4 korda ja ülejäänud 15% on juhendamist saanud 1 kord. Arvestades, et eelpool vaadeldud ajavahemikus teeninud olid küsitletud ühest väeosast, siis ilmneb puudulikkus ühtsele juhendamise korraldamisele väeosasiseselt.
3. 2 - 3 kuud teeninute juhendamine on stabiliseerunud ja suuri erinevusi väeositi ei esine. Juhendamiste korrad jagunevad ühtlaselt nii 2 - 4 korra ja ühekordse juhendamiste kordade vahel. Joonis 2 toob välja olukorra kus vaid 3% 2 - 3 kuud teeninutest on saanud koheselt ajateenistusse tulles tuleohutusosalase juhendamise.
4. >3 kuu teeninute puhul ilmneb olukord, kus 20% selles ajavahemikus teeninutest pole saanud üldse tuleohutusosalast juhendamist.

Joonis 2 kinnitas olukorda, et väeosades esineb tuleohutusosalase juhendamise ebakorrapärasust ja puudub loogiline seos ajateenistuses oldud ajaga. Ebakorrapärasuse põhjuseid võib olla mitmeid, näiteks vastavasisuliste õppetundide puudumine, õppematerjalide puudumine, vastava koolituse saanud kaadri puudumine või konkreetsete ettekirjutuste puudumine. Autor võtab vaatluse alla võimalikud dokumendid ja materjalid, mis reguleeriks TO-alast juhendamist ajateenijatele. Kaitsejõududes peaks olema tsentraalselt ja üheselt mõistetavalt määratud TO-alase juhendamise väljaõppe programm, kus oleks lahti kirjutatud tundide mahud, tunniteemad ning kontrollimise ja fikseerimise kord. Viimasena nimetatud tunnusest ülevaate saamiseks küsitles autor juhendamist läbiviinud (all)ohvitseri ning tulemused kajastuvad protsentuaalselt järgnevas graafikus.

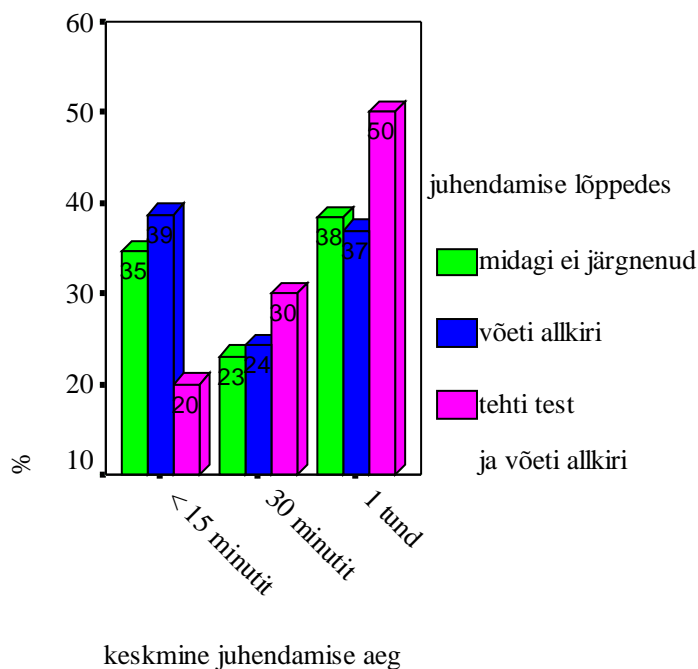
Joonis 3. Juhendamiseks ettekirjutuste olemasolu väeosisi

SBK õppekava (vt SBK õppekava 2000:12,14) määrab konkreetsed ajalised mahud õppeainetele ning samuti ka tuleohutust käsitletavatele õppetundidele. Siseteenistuse õppeaine raames peavad ajateenijad saama TO alast juhendamist vastavates õppetundides:

- 01Y1.4.6 Kasarmu kord – Kasarmukorra üldalused. Kasarmukorra juhised ja ruumide jaotus. Kord ja puhtus kasarmu ruumides. Väeosa territoorium ja teenistuskohad. Tuleohutuse eeskirjade täitmine kasarmus. Kokku 1 harjutav õppetund;
- 01Y1.5.5 Piilurite ülesanded, tegutsemise kord, vahtkonna vaba vahetuse tegutsemine – Tegutsemine vahtkondlasena vaba vahetuse koosseisus kallaletungi-, häire- ja tulekahju korral. Kokku 3 õppetundi, 1 klassitund ja 2 harjutavat õppetundi.

Selgub, et SBK õppekavas lahtikirjutatud õppeainetes pole konkreetselt kindlaks määratud ajalist mahtu TO-alasele esmasele juhendamisele, vaid juhendamine on viidud jooksvalt üldiste siseteenistuse õppetundide sisse. See asjaolu võib tekitada olukorra, kus tulenevalt juhendaja pädevusest toimub juhendamine erinevate ajaliste mahtudega.

Siinkohal esitab autor ajateenijate seisukoha juhendamise ajalise mahu seose tulemuslikkuse kontrolliga (vt joonis 4) ja väeositi joonis 14 (vt LISA 2).

Joonis 4. Juhendamise kvaliteedi kontroll

Joonis 4 käsitleb ajateenijaid, kellele oli tehtud TO-alane juhendamine ning vaatlusest on hetkel välja jäetud need, kellele polnud tehtud vastavat juhendamist. Ajaline maht oli jagatud kolmeks: alla 15 minuti, orienteeruvalt 30 minutit ning 1 tund (kaasa arvatud akadeemiline õppetund 45 minutit). Seadusandliku akti Tuleohutuse üldnõuded (vt Siseministri määrus 8.09.2000. a, nr 55, Lisa 1) teises peatükis on välja toodud punktid, millele peaks vastama sissejuhatav, esmane ja täiendjuhendamine. Arvestades SBK õppekava võimalusi ja teenistuslikku vajadust SBK raames, siis TO-alane juhendamine peaks täitma sissejuhatava ja esmase juhendamise nõuded, mis oleksid järgmised:

- Sissejuhatava juhendamise käigus peavad juhendatavad tutvuma:

- 1) objekti üldise tuleohutusjuhendiga;
- 2) võimalike tulekahjupõhjustega ning nende vältimise meetmetega;
- 3) tegutsemise korraga tulekahju või muu õnnetuse korral (tulekustutus- ja päästemeeskonna väljakutumine, inimeste evakueerimine, esmaste tulekustutusvahendite kasutamine jms).

- Esmasel juhendamisel tuleb juhendatavale tutvustada:

- 1) objekti ja allüksuse tule- ja plahvatusohtlikkust;
- 2) objektil teostatava protsessi iseärasust;
- 3) tuleohutusnõudeid;
- 4) olemasolevaid side-, tuletõrje- ja päästevahendeid ning nende kasutamisevõtteid;
- 5) inimestele tulekahjust teavitamise süsteemi ja viisi;
- 6) tulekahju või õnnetuse korral tegutsemise korda.

Graafik (vt joonis 4) iseloomustab kolme tunnusega juhendamise järel toimunud tegevust. Arvestades eelpoolnimetatud punkte, mis kuuluvad täitmisele vastavate juhendamiste raames. Analüüsisides (joonis 4) ajalist mahtu <15 minutit, on näha, et 20% juhtudel sellise ajalise mahuga juhendamise lõppedes on sooritatud kontrolliv test, 39% juhtudel võetud allkiri. Samas analüüsisides ajalist mahtu 1 tund, on näha, et 38% juhtudel pole juhendamise lõppedes isegi allkirja võetud. Kaitsejõudude tuleohutusnõuded teise peatüki § 3 (Tuleohutus 2001:177) määrab kindlaks, et TO-alase juhendamise kohta tuleb teha iga isiku töökaitsealase koolituse raamatusse sissekanne. Samuti tuleb sissekanne teha ka ajateenijate TO-alase juhendamise kohta vastavasse registreerimispäevikusse, kus peab kajastuma juhendamisel käsitletud teemad, aeg ning juhendatava kui ka juhendaja allkirjad (vt Siseministri määrus 22.06.1995. a, nr 11, p 11). Joonis 4 andmetel esineb kehtestatud nõuete osaline rikkumine kõigis erinevate juhendamise mahtudes.

3.2.1. Kokkuvõtte esimesest blokist

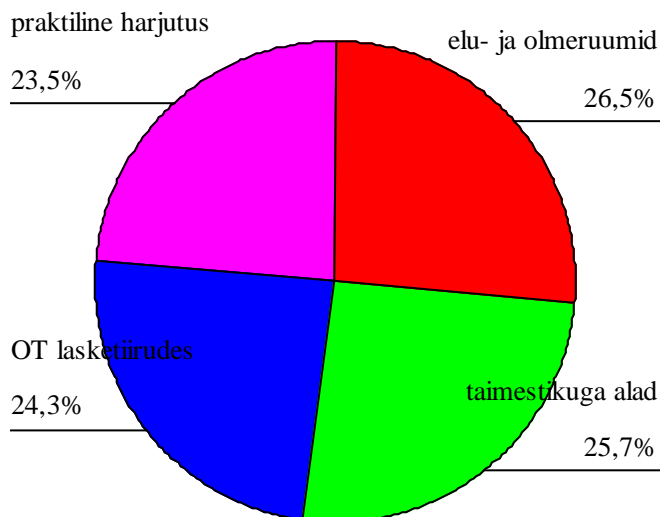
Ankeedi esimene blokk, mis käsitles reaalselt toimunud TO-alast juhendamist ja selle kordade arvu, näitas, et esineb ebakorrapärasust TO-alase juhendamise teostamisel. Lisaks ebakorrapärasele juhendamisele puudub ka ühtne kontrollimise võimalus ning juhendamiste fikseerimine sissekandena on olnud lünklik. Selgub, et ebakorrapärane juhendamine võib tingitud olla vähesest ajalisest mahust, konkreetsete ettekirjutuste puudumisest ja otseste eesmärkide püstitamise puudumisest.

Vaadeldes nõudeid nii sissejuhatavale kui ka esmasele juhendamisele, on märgata ühiseid punkte. Kahe erineva juhendamise tüübi vahe seisneb erineval ajaetapil toimumises. Arvestades SBK õppekava poolt vähest ajalist mahtu TO-alasele juhendamisele,

on võimalik need kaks juhendamist viia ühe juhendamise raamidesse, kuid samas ei tohi kvaliteet langeda. Lisaks tuleb arvestada, et Kaitsejõudude teenistuslikud kohustused tingivad erialalised täiendjuhendamised.

3.3. Toimunud tuleohutuslaste juhendamiste teemade ja kasutatud materjalide analüüs

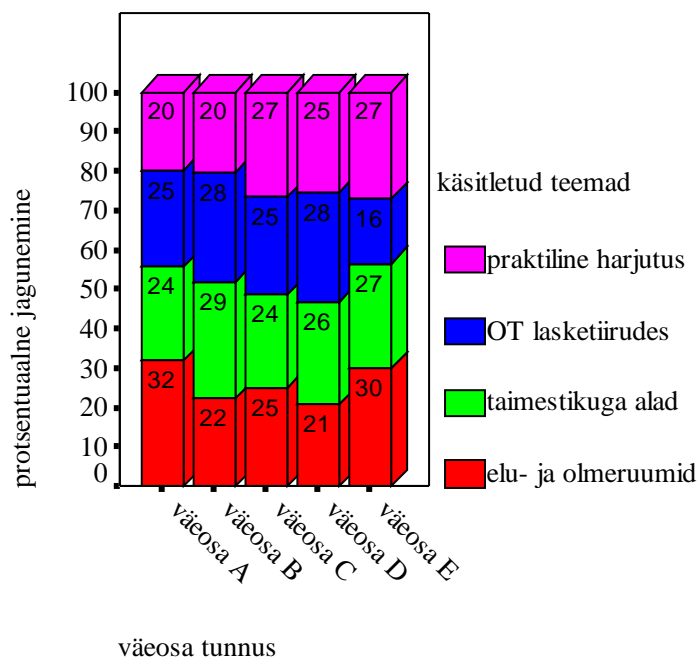
Ankeedi teises blokis võttis autor uurimise alla Kaitsejõudude väljaõppe spetsiifikast tulenevad TO-alase juhendamise seni toimunud erinevad teemad. Kuna ajateenija SBK ajal ning ka hilisema teenistuse käigus puutub palju kokku hoonetega, taimestikuga kaetud aladega ning tulirelvadega lasketiirudes, koosnes ankeedi teine blokk eelpoolnimetatud teemade mahu uurimisest. Teises blokis püüti saada ka ülevaade ajateenijate arvamusest, mis puudutab tulekustutusvahenditega praktilise harjutuse läbiviimist. Järgnev graafik (joonis 5) annab ülevaate käsitletud teemade osakaaludest.

Jooni 5. Juhendamisel käsitletud teemad

Graafik (vt joonis 5) näitab, et küsitletud väeosades on juhendamisel puudutatud üldplaanis kõiki nelja teemat (3 teoreetilist + 1 praktiline) võrdselt. Et paremini olukorrast ja teemade mahtudest ülevaadet saada, tuleks vaadelda teemade jaotumist erinevalt ja üksteisest lahutatuna. Joonisel 6 toob autor välja juhendamisel käsitletud teemade mahu väeositi.

Joonis 14 (vt LISA 2) kirjeldab juhendamise teemasid sõltuvalt ajateenistuses oldud ajast. Eesmärgiks on saada ülevaade erinevatel ajateenistuse aegadel toimunud juhendamiste temaatilistest erinevustest.

Joonis 6. Juhendamiste teemad väeositi

Ankeedi esimese bloki analüüsimisel selgus, et juhendamiste kordsuses valitseb teatud ebakorrapärasus. Teine blokk seevastu näitab, et hoolimata juhendamiste ebakorrapärasusest toimub Kaitsejõudude väljaõppest tulenev spetsiifiline juhendamine väeosades ühtlaselt jaotatuna (vt joonis 5, 6 ja joonis 14 LISA 2). Kuna sissejuhatavale ja esmasele juhendamisele on SBK õppekavas võimaldatud liiga lühikene ajaline maht, sellega seoses puudub otsene vajadus kaasata sinna TO-alane juhendamine taimeistikuga kaetud aladel ja lasketiirudes. Nimetatud teemad peaks tulema käsitlemisele hilisemate täiendjuhendamiste raames. Jooniselt 14 (vt LISA 2) selgub asjaolu, et juhendamisel käsitletud teemad pole sõltuvuses juhendamise toimunud ajahetkega. Sellest tingituna põhjustatakse juhendamiste teemade hajumine. Ei juhendata teemade loogilises järjekorras ning Kaitsejõudude tuleohutusnõuetes ettemääratud teemade ulatuses. Esmaste tulekustutusvahenditega praktilise harjutuse läbiviimine lühiajaliselt pole otstarbekas, vajadusel on see võimalik läbi viia reservtundide arvelt ja põhjalikumalt. Probleemiks kerkib siinkohal harjutuse läbiviimise suur maksumus, arvestades tulekustutite hinda (ka täitmist) ning arvestades ajateenijate suurt arvu. Seega on otstarbekas keskenduda

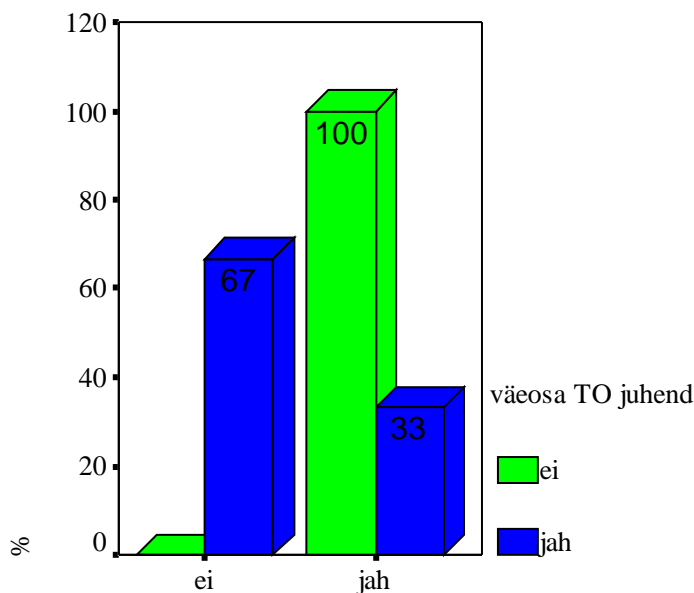
punktidele, mis sätestavad sissejuhatava ja esmase TO-alase juhendamise teoreetilist olemust ning ressursside leidmisel viia läbi võimalusel praktiline harjutus.

Teises küsitlusankeedis, mis oli esitatud juhendamisega kokkupuutunud (all)ohvitseridele uuris autor ühe küsimusena, et millistele dokumentidele ja õppematerjalidele toetuti juhendamise läbiviimisel. Dokumendid, mis ankeetküsitluses välja pakuti, olid Päästeseadus, Kaitsejõudude tuleohutusnõuded ja asutusesisene üldine tuleohutusjuhend, kaasaarvatud väeosa sisemäärus. Valiku põhjenduseks on dokumentatsiooni hierarhiline ülesehitus alates Päästeseadusest, mis hõlmab üldisi nõudeid TO-alase korralduse ja juhendamise suhtes. Kaitsejõudude tuleohutusnõuded määravad juba konkreetsemalt TO-alase korralduse ja juhendamise Kaitsejõududes. Lisaks on punkt-punktilt välja toodud nõuded tegutsemiseks tulekahju korral (vt Tuleohutus 2001:181; § 14) ning üldosas TO-alase temaatikaga seotud dokumentide nimekiri (Tuleohutus 2001:176). Asutusesisene üldine tuleohutusjuhend peab sisaldama territooriumil asuvate objektide kohta detailset informatsiooni, mis käsitleb objektil toimuvat tegevust või protsessi ja kasutatava seadmestiku tule- ja plahvatusohtlikkuse eripärasusi. Sissejuhatava TO-alase juhendamise üheks punktiks oleks ka juhendatavate tutvustamine objekti üldise tuleohutusjuhendiga (Tuleohutus 2001:199).

Joonised 15,16 ja 17 (vt LISA 3) annavad ülevaate dokumentidest, millest on juhendajad lähtunud TO-alase juhendamise läbiviimisel. Joonis 15 näitab, et Päästeseadust pole keegi juhendamistel kasutanud. Joonis 16 näitab, et Kaitsejõudude tuleohutusjuhend on valdavalt kasutusel leidnud, vaid üks väeosa pole seda kasutanud (väeosa E). Joonis 17 kirjeldab asutusesisese tuleohutusjuhendi kasutamist juhendamisel ning selgelt on näha suur kasutusala. Eelnevalt vaadeldud väeosa, kes ei kasutanud Kaitsejõudude tuleohutusnõudeid juhendamisel, on kasutanud vaid asutusesisest tuleohutusjuhendit.

Uurimustöö küsimustik sisaldas ka punkti, milles juhendajatel oli võimalus kirjutada omapoolselt juhendamiseks kasutatud dokumendi nimetus, juhul kui seda kasutati juhendamisel. Vastus sellele punktile oli negatiivne ehk mitte keegi polnud kasutanud ühtegi alternatiivset dokumenti. Sellest võib järeldada, et ainukesed juhendamisel kasutatud dokumendid on Kaitsejõudude tuleohutusnõuded ja iga väeosa asutusesisene tuleohutusjuhend. Joonis 7 iseloomustab kahe erineva juhendamisel kasutatud dokumendi omavahelist suhet. On näha, et vaid 33% juhendajatest on kasutanud juhendamisel

mõlemat dokumenti. Samuti on näha, et 67% juhendajatest, kes juhendamisel võtsid aluseks vaid asutusesisese TO-juhendi, pole kunagi kasutanud juhendamisel Kaitsejõudude tuleohutusnõudeid.

Kaitsejõudude tuleohutusnõuded

Joonis 7. Kasutatud materjalide suhe

TO-alase juhendamise seisukohalt ei tohiks üks dokument välistada teise dokumendi kasutust või veelgi vähem eelnevat läbitöötamist ja vajaliku informatsiooni välja selekteerimist. Kõrvutades Kaitsejõudude tuleohutusnõuded asutusesisese tuleohutusjuhendiga, siis suurem osakaal on kindlasti esimesena nimetatul, kuna see sisaldab põhjalikku informatsiooni just juhendamisele püstitatud nõuetest ning lähteallikaid TO-alastele materjalidele. Lisaks sisaldavad Kaitsejõudude tuleohutusnõuded tuletööloa blanketti, mis tuleb alati enne tuletööde teostamise algust tööde tegija ja käsuandja vahel kirjalikult fikseerida. Tuletööde teostamiseks peab olema eriluba või läbitud vastavasisuline koolitus. Ajateenijatele pole tuletööde tegemisluba väljastatud ning seega ei tohiks nad teostada ühtegi tööd, millega kaasneb sädemete tekkimine või temperatuuri tõus lahtisest leegist. Tuletööde luba ei ole vaja täita juhul kui tuletööde tegemisel kasutatakse spetsiaalselt selleks ettevalmistatud ja nõuetele vastavat ruumi. Perspektiivina peaks TO-alane juhendamine olema liidetud tuletööloa õppe sisse, andes ajateenijatele vajalikud teadmised ja oskused toimimiseks seadustega kooskõlastatult.

3.3.1. Kokkuvõte teisest blokist

Teise bloki analüüsimisel selgusid senistel juhendamistel käsitletud teemad ja nende maht. Analüüsi tulemusena toodi välja soovituslik käitumine, mis puudutab sissejuhatavat ning esmast TO-alast juhendamist. Lisateemade käsitlemine ei ole kindlasti mitte olukorda halvendav, kuid tekitab segadust juhendamiste struktuurilises ülesehituses ja täideviimises. Selle vältimiseks peaks õppekavadesse olema sisse kirjutatud vastavad teemad, mahud ja viited materjalidele. Teises blokis uuritigi juhendamise läbiviimisel kasutatud dokumente või materjale. Selgus, et mõningane dokumentide läbitöötamine ja kasutuselevõtt on toimunud, kuid see on puudulik. Kindlasti on suur mõju siinjuures sellel, et puuduvad vastavad spetsialistid ja konkreetsed ettekirjutused, mis selgus ka esimese bloki analüüsimisel.

3.4. Toimunud tuleohutuslaste juhendamiste kvaliteedi analüüs

Ankeetküsitluse kolmandas blokis olid uurimuse all seni teostatud juhendamiste läbiviijad ja võrdlus juhendamise tulemuslikkusega sõltuvalt juhendajast. Juhendajate selekteerimisel ja ankeetküsitluse sisestamisel piirdus autor kompanii „raamidega“. Vastavalt Kaitseväge sisemäärustikule ja arvestades kompaniisiseseid TO-alaseid nõudeid, jagunevad kohustused erinevate tegevteenistuses olevate kaitseväelaste vahel järgnevalt:

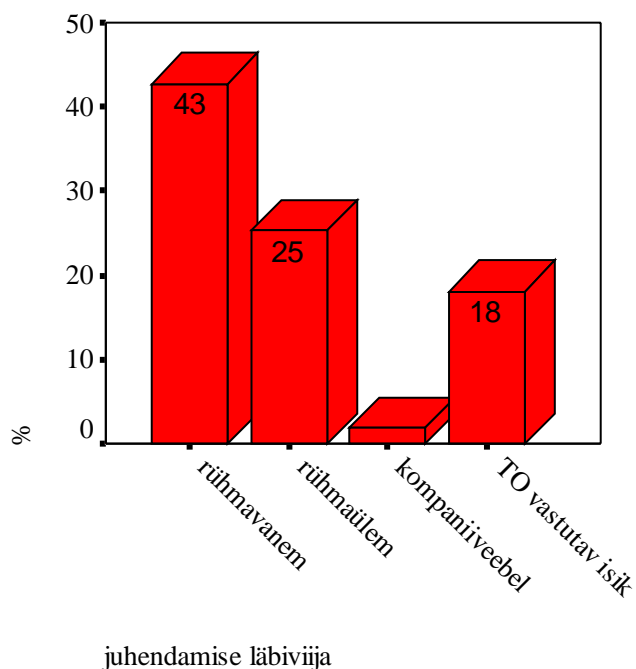
- kompaniiülem vastutab töökaitse-, ohutus- ja tuleohutusnõuete täitmise eest kompaniis (vt KV sisemäärustik § 172, p 27);
- kompaniiveebel vastutab kaitsevälise distsipliini, sisekorranõuete ja tuleohutuseeskirjade täitmise eest kompaniis (vt KV sisemäärustik § 185, p 1);
- rühmaülem vastutab töökaitse-, ohutus- ja tuleohutusnõuete eest rühmas (vt KV sisemäärustik § 192, p 20).

Eelpool kolme nimetatud isiku vahel peab toimuma jaotus TO alase juhendamise läbiviimiseks. Samuti võib siia nimistusse juurde arvata ka rühmavanema, sest KV sisemäärustiku kohaselt abistab rühmavanem rühmaülemat väljaõppe läbiviimisel. Loomulikult eeldusel, et rühmavanem on suuteline TO-alast juhendamist läbi viima.

Kaitseväes on erinevatel ametikohtadel omaala spetsialistid. Väeosa struktuuris puudub otseselt koht TO-alase väljaõppega isikule. See asjaolu ei sunni ka koolitama vastava eriala spetsialiste. Juhendamise efektiivsus sõltub suuresti juhendaja enda varasematest kogemustest ning praktilistest kokkupuudetest. Probleemiks kujuneb „kaadri voolavus“ ning uute töötajate vähesed kogemused TO-alal. Autor viis läbi küsitluse TO-alase juhendamisega kokkupuutuvatele isikutele ning selgus, et juhendajate enda TO-alased vähesed teadmised raskendavad ajateenijatele juhendamise läbiviimist ning vähendavad selle kvaliteeti.

Joonis 18 (vt LISA 4) iseloomustab, et vaid 20% juhendajatest on hinnanud oma teadmisi headeks, 10% juhendajatest vajaks puudulike teadmiste tõttu täiendõpet ja 70% omavad rahuldavaid teadmisi. TO-alase juhendamise kvaliteetseks teostamiseks ei piisa 20% heade teadmistega juhendajatest. Juhendajatele täiendõppe andmine on vajalik, kui prioriteediks jääb üksusesisese isikkoosseisu rakendamine TO-alasel juhendamisel.

Järgnev graafik (joonis 8) annab ülevaate sellest, milline on jaotus juhendamise läbiviinutest lähtuvalt.

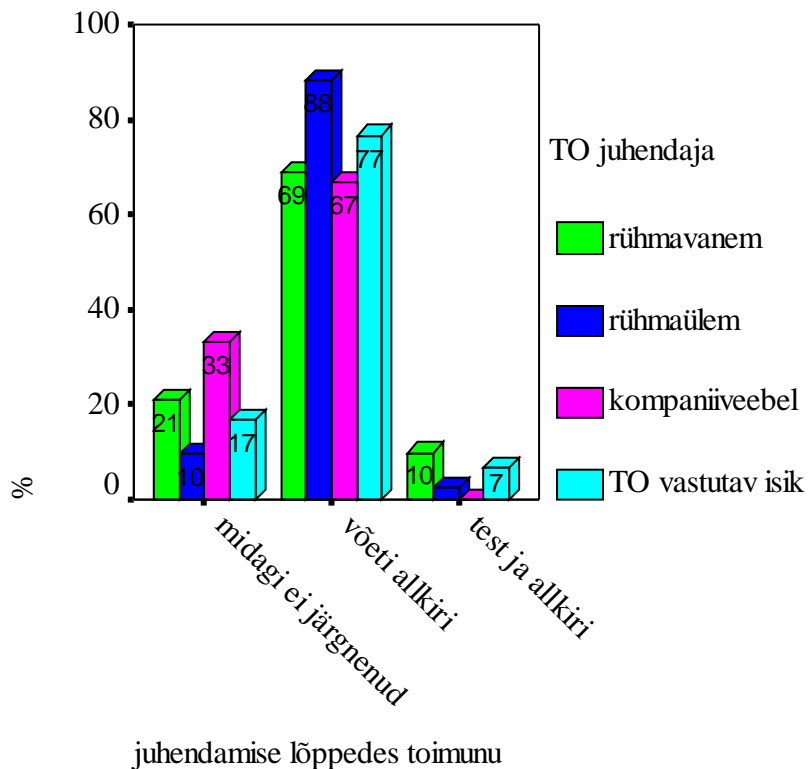

Joonis 8. Juhendajate senine jagunemine

Lisaks on autor toonud välja graafiku (vt LISA 5 joonis 19), mis iseloomustab juhendajate jagunemist väeositi. Joonis 8 kirjeldab selgelt, et valdava enamuse juhendamiste arvust on läbiviinud rühmavanem ja rühmaülem, vastavalt 43% ja 25% ulatuses. Kompaniiveebliid on vaid kahele protsendile küsitletud ajateenijaskonnast läbiviinud juhendamise. Kui vaadelda neljandat isikute gruppi ehk TO eest vastutavaid isikuid, siis nende isikute all võib mõista nii rühmaülemaid, rühmavanemaid, kompaniiveebliid kui ka muid isikuid, kes on oma ülesannete kohaselt ning pädevusnõuetele vastavalt määratud kompaniülema poolt sellele ametikohale. Kuna Kaitsejõududes on tegemist lõhkeainega, laskemoonaga ning samuti kütustega ja arvestades Kaitsejõudude tegevuslikku eripära, siis vastavalt Tuleohutuse üldnõuete § 10 punkt 1 alusel (vt Siseministri määrus 08.09.2000. a, nr 55) on soovitatav määrata sellistele objektidele tuleohutuse eest vastutav isik. Isiku TO-alased pädevusnõuded peaksid vastama ka sellisele tasemele, et sama isik oleks võimeline teostama ka ajateenijate TO-alast juhendamist.

Joonis 8 iseloomustas rühmavanemaid kui kõige rohkem juhendamisi läbiviinuid. Valdav enamus juhendajatest on võtnud juhendatavatelt allkirjad juhendamise kohta. Joonis 4 tõestas, et ka allkirjade kogumine toimus alla 15-minutilise juhendamise korral.

Selline situatsioon sunnib mõtlema juhendamise kvaliteedile. Kui jälgida SBK õppekava, siis pole otseselt TO-alasele juhendamisele mingisugust ajalist piirangut ega mahtu paika pandud. Seega annab see juhendajatele piisavalt vaba tegutsemisruumi nii aja kui ka juhendamise materiaalse mahu suhtes. Sellest asjaolust tingituna põhjustatakse ebaühtlane juhendamise kvaliteet.

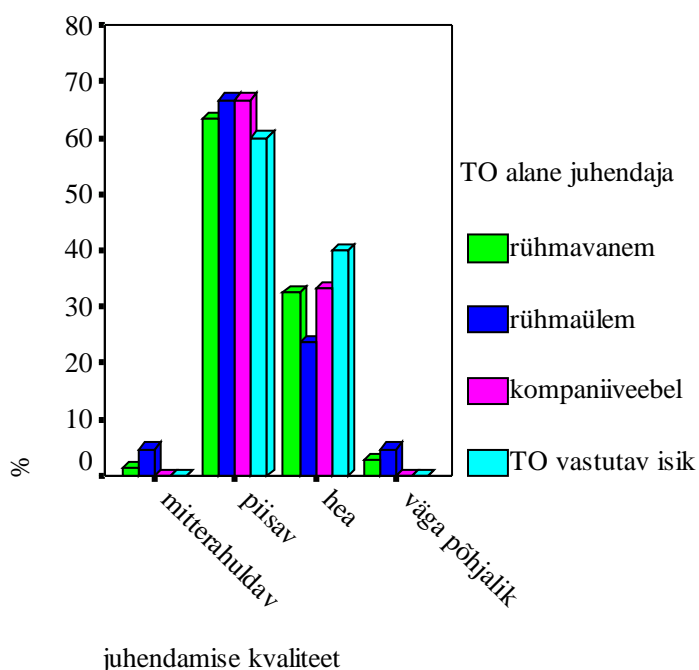
Joonis 9. Juhendamisele järgnenud tegevus

Tulles tagasi eelnevate jooniste juurde, siis oli võimalik näha, et domineerisid järgnevad nähtused:

- ✓ Jooniselt 8 selgus, et enim juhendamisi läbiviinud isikuks oli rühmavanem, kellel puudub otsene vastutus kompaniis lähtuvalt tuleohutusest. Kuna rühmavanem on rühmaülema vahetus alluvuses, siis on vaid väike samm selleni, et käsukorras antakse ülesandeks läbi viia TO-alane juhendamine. Momentaalselt kerkivad esile probleemid õppematerjalide hankimisega ja oma teadmiste täiendamine selles valdkonnas. Kuna juhendamise aeg pole konkreetselt määratletud ning on võrreldes üldiste õppeainetega väikse mahuline, siis ei vaevuta juhendamise läbiviimiseks värbama õppejõude väljastpoolt väeosa;

- ✓ Joonis 9 andis ülevaate juhendamise järgsest tegevusest. Esines olukordi, kus juhendamise järel ei toimunud midagi. Samas esines olukordi, kus juhendamise järel tehti kontrolliv test ning võeti allkiri. Tuleohutuse üldnõuded seadsid kohustuse fikseerida juhendamise aeg ja maht ning kanda see vastavasse registreerimispäevikusse. Üldplaanis toimisid erinevad juhendajad vastavalt ettemääratud korrale. Samas ei anna allkirja võtmine ajateenijalt veel objektiivset hinnangut juhendamise kvaliteedile ning üheks võimalikuks põhjuseks võib olla ka alluvussuhte järgne käsutäitmine.

Ankeetküsitluse kolmandas blokis paluti ajateenijatel hinnata seniste juhendamiste kvaliteeti nelja tunnusega – väga põhjalik, hea, piisav ja mitterahuldav. Autor kõrvutab erinevaid kvaliteeditunnuseid TO-alase juhendaja läbiviinutega, et saada ülevaade seniste juhendamiste põhjalikkusest.

Joonis 10. Kvaliteet sõltuvalt juhendajast

Joonis 10 alusel on võimalik hinnata juhendamisi valdavalt piisavaks ning kolmandiku ulatuses ka headeks. Siinkohal võib esitada küsimuse hea ja piisava tunnuste piiritlemise kohta. SBK õppekava alusel on paika pandud teadmiste ja oskuste tasemed. Analüüsid ajateenijale esitatud teadmiste ja oskuste tasemete nõudeid tuleohutusega seonduvalt, toob autor esile SBK õppekavast:

- 01Y1.4.6 Kasarmu kord – T4 tasemel SM punkte 333-347 ja T2 tasemel SM punkte 351 ja 352. Väljavõtted punktidest, mis otseselt või kaudselt on seotud tuleohutusega:
 - a) punkt 343/3 – voodid peavad eluruumis paiknema küttekehast 0,3 m kaugusel;
 - b) punkt 345 – suitsetamine on lubatud ainult selleks ettenähtud kohas. Õppematerjaliks on toodud ÕKK raames välja Kaitsejõudude Peastaabi poolt 23.07.1993. a. kinnitatud „Ajutised tuleohutuse eeskirjad“ (vt SBK õppekava 2000:12);
- 01Y1.5.5 Piilurite ülesanded, tegutsemise kord, vahtkonna vaba vahetuse tegutsemine – O2 tasemel tegutseda vahtkonna vaba vahetuse koosseisus kallaletungi-, häire-, tulekahju korral. ÕKK raames on väljatoodud Kaitsejõudude Peastaabi poolt 1999 aastal kinnitatud Garnisonimäärustik (vt SBK õppekava 2000:14).

Eelpool väljatoodud ja ettekirjutatud dokumendid ei määratle konkreetselt piire hea ja piisava juhendamise tulemuslikkuse vahel. See annab TO-alase juhendamise läbiviijatele „vabad käed“ vastava sisulise õppematerjali koostamiseks ja esitamiseks. See omakorda tingib väeosi erinevused juhendamiste mahtudes ja põhjalikkuses, mis pole sugugi eesmärgipärane.

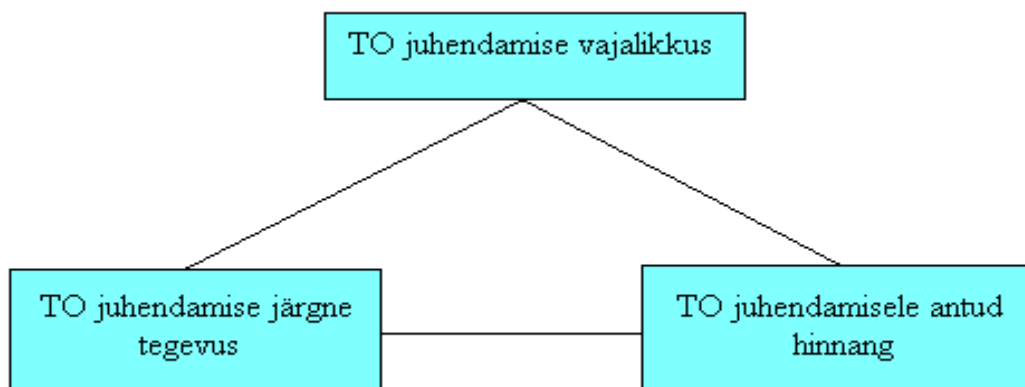
3.4.1. Kokkuvõtte kolmandast blokist

Kolmanda bloki analüüsil selgus, et KV sisemäärustikust lähtuvalt on TO-alane vastutus jagatud mitmeti mõistetavalt ja kergesti delegeeritavana. Juhendajate teadmiste analüüsil selgus asjaolu, et teadmised on puudulikud ja vajaksid täiendamist. Sõltumata juhendajate teadmiste tasemest on juhendamisi läbi viidud erinevates ajalistes mahtudes, alates 15 minutist kuni tunnini, ning suuremalt jaolt võetakse peale juhendamist allkiri. Puudub kontrollimise võimalus, kas edasi antud teadmised on arusaadavalt jõudnud ajateenijateni. Siinkohal kujuneb allkirja võtmine puhtalt formaalsuseks. Edasise analüüsi käigus jõuti taas väheste õppematerjalide ja puudulike ettekirjutuste juurde. SBK õppekavas etteantud teema ja läbiviimiseks õppematerjal ei sisalda piisaval määral juhtööre adekvaatse juhendamise läbiviimiseks.

3.5. Tuleohutuselase juhendamise vajalikkus ja selle väljakujunemine varasematest kokkupuudetest.

Ankeetküsitluse neljandas blokis oli uurimuse alla võetud juhendamise vajalikkus ajateenijate seisukohast lähtudes. Ajateenijate eelteadmisi tuleohutusest on väga raske kontrollida, sest Kaitseväes puudub vastavasisuline kontrollimise meetod. „Taseme määramine ei pruugi olla kerge ülesanne. Kui õppurite individuaalsed erieeldused on väga erinevad, valitakse õpetamise lähtealuseks harilikult ühisnimetaja või n-ö „keskmise õppuri“ mudel“ (Rakenduspedagoogika õpik 2002:80). Põhikoolides ja gümnaasiumites rakendatav riiklik õppekava seab kohustuseks õpetada ja juhendada õppivat koosseisu ehk õpilasi tuleohutuseeskirju täitma, kuid ei määra kindlaks teadmiste ja oskuste kontrollimise võimalust ja kohustust. Sellest tulenevalt on igal inimesel oma arvamus juhendamise vajalikkusele. See võib olla mõjutatud eelnevatest positiivsetest ja negatiivsetest kokkupuudetest TO-alase õppega või koguni tulekahjudega. Varasemad kogemused, ajateenistuses kogetu mõjutavad suhtumist TO-alasesse juhendamisse. Tuleohu, kui ühe võimaliku riskifaktori teadvustamine ajateenijatele on suur samm mõistmise ja täiskasvanumaks arenemise poole.

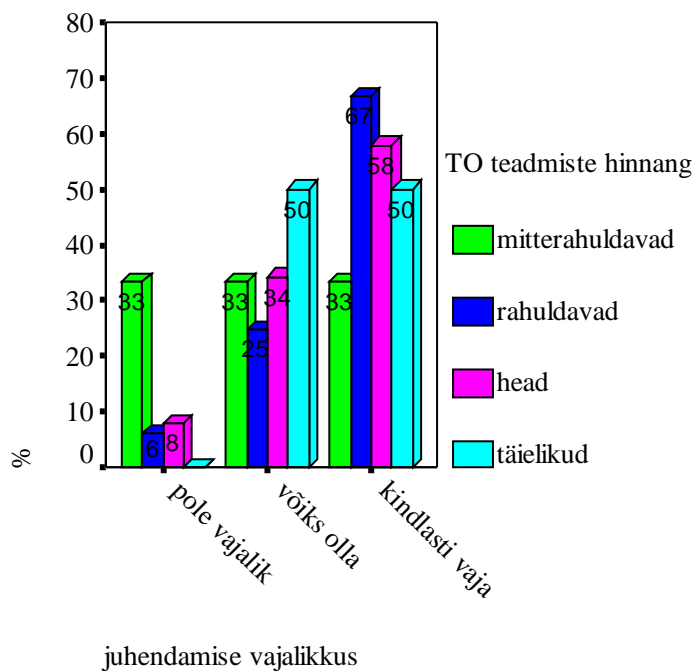
Lisal 6 kujutatud joonised 20, 21 ja 22 aitavad analüüsida ajateenijate TO-alase juhendamise vajalikkust, kõrvutades kolme erinevat tunnust omavahel. Ideeks on leida seosed teadmiste ja hoiakute vahel. „Teadmiste ja hoiakute vaheliste seoste olemasolu tõendab juba ainuüksi asjaolu, et ainet teatud määral tundes saavutatakse erialaline pädevus, mis mõjutab ka hoiakuid antud aine suhtes“ (Rakenduspedagoogika õpik 2002:73).

Joonis 11. Kolme erineva tunnuse võrdlemine omavahel

Eelkõige tahab autor analüüsida, kas TO-alaste juhendamiste kvaliteet mõjutab inimeste arvamust ja soove tegeleda õpituga sügavamalt. Selgus, et juhendamise kvaliteet hinnangu näol mõjutab tõesti suhtumist juhendamise vajalikkusesse (vt joonis 21 LISA 6). On näha, et väga põhjaliku juhendamise omandanud soovivad õpituga põhjalikumalt tegeleda. Analüüsimisel selgus, et juhendamise järgsel tegevusel, kas võetakse allkiri või tehakse test, pole otsest mõju juhendamise vajalikkusele. Jooniselt 20 LISA 6 selgub, et need 80%, kelle juhendamise lõppedes ei järgnenud midagi, on teadvustanud endale teema aktuaalsust ning peavad juhendamist kindlasti vajalikuks. Samas 50% nendest, kellele tehti juhendamise lõppedes test ning võeti allkiri, arvavad, et juhendamine võiks olla, kuid ei pea seda oluliselt vajalikuks.

Neljanda bloki kokkuvõtlikuks iseloomustamiseks kõrvutab autor ajateenijate TO-alase juhendamise vajalikkust teadmistele antud hinnanguga (vt joonis 12).

Joonis 12. Vajalikkuse võrdlus hinnatud teadmistega

Andmete analüüsimisel selgus erinevate prioriteetide väljakujunemine. Mitterahuldava hinnangu andnud vastajad jagunevad võrdselt kolme vajalikkuse prioriteetsuse klassi. Kolmandik neist ei pea juhendamist üldse vajalikuks, mis iseloomustab täielikku apaatsust vastava teema suhtes. Kolmandik mitterahuldavate teadmistega vastanutest peab juhendamist kindlasti vajalikuks, mis iseloomustab soovi täiendada oma teadmisi.

Arvestades, et oma teadmistele on antud hinnang peale TO alast juhendamist ajateenistuses, siis viitab see ka puudulikule juhendamisele. Vastasel korral ei tohiks olla teadmised mitterahuldavad. Mitterahuldavate teadmistega ajateenijatele on vastandiks need, kes hindasid oma teadmisi täielikeks. Jooniselt 12 selgub, et teema omandanud ajateenijad jagunevad vajalikkuse hindamisel pooleks. Ehk pool täielike teadmiste omandanuist peab kindlasti juhendamist vajalikuks, mis viitab teema aktuaalsuse mõistmisele. Võrreldes mitterahuldavate ja täielike teadmistega vastanuid, on näha, et viimati nimetatud kalduvad üldjoones juhendamise vajalikkuse poole. Kõige objektiivsema vastuse, arvestades ka seda, et teadmiste hinnangul ei püstitatud konkreetseid kriteeriumeid, saab lugeda välja „keskele jäänud“ isikute abil, kes hindasid oma teadmisi headeks või piisavateks. Oma teadmisi piisavateks ja headeks hinnanud ajateenijad (vastavalt 67% ja 58%) leiavad, et TO-alane juhendamine on vajalik.

3.5.1. Kokkuvõtte neljandast blokist

Neljandas blokis analüüsi põhjal võib väita, et varasem teemaga kokkupuude mõjutab oluliselt soovi selle teemaga hiljem edasi tegeleda. Juhendamise vajalikkuse kindlaks määramisel kõrvutati juhendamisele antud hinnangut ja juhendamistele järgnenud tegevust. Neid kolme tunnust vaadeldi „võrdluspüramiidi“ abil. Selgus, et juhendamise vajalikkuse teadvustamine kaasneb kõrgema teadmiste hinnanguga, kuid juhendamise järgne tegevus ei mõjuta oluliselt hinnangut vajalikkusele. See on väär suhtumine, kuna põhjalik juhendamine ja seda kinnitav allkiri kuuluvad lahutamatu kokku. Ajateenijatele tuleb teadvustada allkirja andmise järel nende kohustusi, allkiri ei tohi olla puhas formaalsus.

Üldjuhul selgus, et ajateenijate hinnang TO-alastele teadmistele on keskmäärane. Esineb kõrgete teadmishinnangutega juhtumeid ja samuti ka mitterahuldavate teadmistega juhtumeid. Suurem osakaal teadmiste hinnangul jääb 49% ulatuses piisavateks ja 46% ulatuses headeks. Analüüsi tulemusena leidis kinnitust TO-alase juhendamise vajalikkus ajateenijate seisukohast ning huvi täiendada oma teadmisi selles valdkonnas.

4. Võimalik väljapakutav koolituskeem tuleohutusalase juhendamise korraldamiseks Eesti Kaitsejõudude väeosades ajateenijatele

Sissejuhatava ja esmase TO-alase juhendamise nõuded haridusasutustes ja sõjaväestatud väljaõppekeskustes on seadustega kindlaks määratud ja olulisi erinevusi ei tohi olla. Julia Kermase diplomitöö viiendas peatükis on väljapakutud erinevad koolituskeemid tuleohutus- ja päästealase koolituse korraldamiseks Eesti põhikoolides ja gümnaasiumites (Kermas 2003:33). Võimalikud väljapakutud variandid tuleohutus- ja päästealase koolitustöö korraldajaks ja koordineerijaks on:

1. Päästeamet,
2. kohalike maavalitsuste hallatavad päästeasutused,
3. erasektoris teemakohase spetsifikatsiooniga ja koolitusõigustega firmad,
4. mittetulundusühingud.

Analüüsidest erinevaid väljapakutuid koolituskeeme ning arvestades Kaitseväe ajateenijate suurt isikkooseisu, jõudis autor järeldusele, et kõige ligilähedasem ja võimalikum koolituskeem oleks Päästeameti toetusel. Teiste koolituskeemide võimalusi kahandasid mitmed tegurid. Näiteks maavalitsuse hallatav päästeasutus ei ole piisava isikkooseisuga ega oma koolituseks vajaminevat personali. Erasektori tuleohutusalast koolitusõigust omavate firmade pikemaajaliseks kasutuselevõtuks peaks see olema tsentraliseeritud ja sellega kaasneks riigihanke väljakuulutamise. Kindlasti poleks see mingisugune takistus, kuid eeldaks põhjalikku uurimust erinevate koolituskeemide otstarbekuse ja tasuvuse üle. Mittetulundusühingu rakendamise puhul ühtib autori seisukoht Julia Kermase seisukohaga, seda küll kaitseväe poolt: „Üleüldiselt kujunebki probleemiks see, et Eesti Vabariigi kodanikud ei ole veel valmis kuuluma vabatahtlikesse organisatsioonidesse ning ei ole nõus tasuta teisi kodanikke (sealhulgas koole) aitama“ (Kermas 2003:38).

Seoses teenistuslikest vajadustest ja tuleohutusalase juhendamise kohustusest väeosades tuleb teha koostööd Päästeteenistusega. Pilotprojektina Kaitseväe Lahingukoolis toimuva Kompaniiveebli kursuse raames läbiviidav kahepäevane tuleohutusalane kursus Tõrvandis asuvas Tartumaa Päästeteenistuse Väljaõppe- ja treeningukeskuses 13 – 14 novembril 2003 a. Kursuse ülesehitus on välja töötatud autori poolt

ning õppe eesmärgipäraseks läbiviimiseks on arvesse võetud õigusaktides TO-alasele sissejuhatavale ja esmasele juhendamisele kehtestatud nõudeid. Kursuse ülesehitus on jagatud nelja ossa:

1. TO alaste seadusandlike õigusaktide tutvustus ja teemakohase juhendamisega vahetult seotud õigusaktide detailsem läbitöötamine. Objekti tuleohutusjuhendi olemus.
2. Enamlevinud tulekahju tekkepõhjuste tutvustamine. Tulekahju tekkimise eeldused. Tulekahju füüsikalise olemuse tutvustus. Sisetulekahju arengu faaside õpe ning kõrge temperatuuri ja suitsu mõju organismile.
3. Tulekustutusvahendite tutvustus. Esmaste tulekustutusvahendite tundmaõppimine, vajadus nendele, kasutamisele ettenähtud kriteeriumid ja toimeainest tulenevad erinevad tegurid.
4. Esmaste tulekustutusvahendite praktilise kasutamise õpe. Käepäraste kustutusvahendite võimalikud kasutusvaldkonnad ja praktiline kasutamise õpe.

Kursuse eesmärgiks on anda kompaniiveebitele tuleohutuse baasteadmised. Kursuse lõppedes peaksid nad tundma vastavateemalisi õigusakte, teadma tulekahjuga seonduvaid tegureid ja oskama neid vältida. Teadma üldisi tulekustutusvahendeid ja oskama kasutada esmaseid ja käepäraseid tulekustutusvahendeid sobivatel juhtudel. Peavad olema suutelised teostama ajateenijatele sissejuhatavat ja esmast tuleohutusala juhendamist.

5. ETTEPANEKUD

Uurimustöö eesmärgiks oli välja selgitada tuleohutuslaste teadmiste hetkeseis Eesti Kaitsejõudude väeosades, analüüsida senini toimunud juhendamisi nii kvalitatiivsete kui kvantitatiivsete tunnuste järgi. Analüüsi tulemusena leida täiendamist või muutmist vajavad tegurid tuleohutuslaste juhendamise seisukohalt. Järgnevalt toob autor omapoolsed ettepanekud:

- ✓ Kaitsejõudude ühise väljaõppe printsiibi alusel koolitada tuleohutuslaste juhendamisega kokkupuutuvad isikud välja tsentraalselt, koostöös Päästeametiga. Ühe võimaliku skeemina näha vastava teemaline koolitus ette KVLK-s õppivatele kompaniiveebliitele. Autoripoolse originaalpanusena käivitada pilootprojektina esimene tuleohutuslaste kursus Tartumaa Päästeteenistuse Väljaõppe- ja treeningukeskuses, eesmärgiks ühtlustada edasiste juhendajate teemakohaseid teadmisi, anda prioriteetid juhendamise läbiviimiseks ja anda alus väeositi tuleohutuse eest vastutava isiku kinnitamisele;
- ✓ Koostöös Päästeametiga (kaasata ka Siseministeriumi haldusalas olevad sõjaväestatud päästeüksused) töötada läbi tuleohutusega seonduvad seadusandlikud õigusaktid. Selekteerida välja tuleohutuslaste juhendamisega otseselt seotud nõuded ja komplekteerida vastavad materjalid. Komplekteeritud materjalide eesmärgiks on konkretiseerida ja ühtlustada väeositi juhendamisel käsitletavaid teemasid. Paralleelselt töötada välja teemakohane õppekava ning viia sisse täiendused SBK õppekavas, vähendades sellega senist tuleohutuslaste juhendamise hajuvust;
- ✓ Koostöös Päästeametiga (kaasata ka Siseministeriumi haldusalas olevad sõjaväestatud päästeüksused) ja esimeses ettepanekus nimetatud isikkooseisu rakendamisel, luua tuleohutuslaste teadmise kontrollimise meetod. Meetodi loomisel tuleb arvesse võtta teise ettepanekuna väljatöötatud õppematerjale. Kontrollimismeetodi olemasolu korral on võimalik kontrollida ajateenijate varasemaid tuleohutuslaste teadmisi, andes võimaluse ühtlustada taset, muutes juhendamisel teemade prioriteete. Juhendamise järgne kontroll teadvustab ajateenijale registreerimispäevikusse antava allkirja tähtsust ning seab allkirja andjale vastutuse käituda juhendamisele vastavalt.

UURIMUSTÖÖ KOKKUVÕTE

Uurimustöö eesmärgiks oli välja selgitada tuleohutuslaste teadmiste hetkeseis ajateenijate seas, juhendajate kompetentsus ja vastavate õppematerjalide olemasolu. Analüüsi tulemusena ei leidnud kinnitust hüpotees, et ajateenijate tuleohutuslased teadmised oleks puudulikud. Selgus, et teemakohased eelteadmised on pärit erinevatest allikatest ning hinnang teadmistele kujunes pigem piisavateks ja headeks, kui puudulikeks. Hüpoteesi tõestamiseks uurimustöös kasutatud meetodi puhul peaks läbi vaatama senised küsitlused ning koostama täiendatud küsitlusankeedid, kus keskendutakse põhjalikumalt teadmiste kontrollile. Täiendatud küsitlus tuleks koostada kooskõlas Päästeameti spetsialistidega ja viia läbi ulatuslikult väeosades kooskõlastatuna Kaitsejõudude Peastaabi väljaõppeosakonnaga.

Uurimustöös esitatud teine hüpotees, mis väitis, et esmase tuleohutuslaste juhendamise läbiviimiseks puudub Kaitseväes ühtne õppematerjal, leidis kinnitust. Küsitluse teise bloki analüüsimisel selgus, et puuduvad konkreetsed ettekirjutused, mis sätestaks ajateenijate sissejuhatava ja esmase tuleohutuslaste juhendamise nõuded. Tuleohutuslaste teematikat puudutav õigusaktide kogum on liiga mahukas, samas konkreetselt juhendamist puudutav materjal aga puudulik.

Uurimustöös püstitatud kolmas hüpotees väitis, et tuleohutuslaste juhendamise läbiviija peab olema vastavalt koolitatud või tuleks juhendamise teenus sisse osta Päästeteenistusest. Hüpotees leidis kinnitust – küsitluse kolmanda bloki analüüsimisel selgus, et seni toimunud juhendamiste suur temaatiline hajuvus tulenes juhendajate ebapädevusest ja puudulikest teadmistest tuleohutuse valdkonnas. Puudulikele teadmistele lisaks selgus asjaolu, et tuleohutuslaste vastutus on jaotatud kompaniisiselt mitmete ametikohtade vahel, tekitades vastutuse delegeerimise ja hajuvuse.

Uurimustöö analüüsimise käigus selgus, et tuleohutuslaste teadlikkus Eesti Kaitsejõudude väeosades ei ole kriitilises seisus, kuid eesmärgipärase ja efektiivsema juhendamise saavutamiseks tuleks arvesse võtta autoripoolseid ettepanekuid. On otstarbekas määrata konkreetse väljaõppe omandanud spetsialist(id) tegelema tuleohutuslaste juhendamise ja ennetustööga ajateenijatele, kui ka üldiselt üksuse isikkoosseisule. Eesmärgipärase juhendamise tingimused oleksid järgmised:

- ❖ tuleohutusalaselt väljaõpetatud juhendajate olemasolu;
- ❖ konkreetsete õppematerjalide olemasolu;
- ❖ kontrollimiseks tarvilike meetodite olemasolu;
- ❖ juhendamiste fikseerimine vastavalt seadustega ettenähtud korrale.

SUMMARY

The main aim of the paper is to find out the way of making the process of fire-safety instruction for conscripts carried out in the units of Estonian Defence Forces more effective. The objective of the paper is to research the fire-safety instruction process carried out for the time being, analyse current legal regulation of the field and to make several suggestions according to the outcome of research. The introductory and primary fire-safety instruction should be based on a training programme and be put into practice with respect to a uniform conception throughout the Defence Forces.

The result of the analysis is that the fire-safety knowledge of conscripts is not insufficient. Their preliminary knowledge of the subject matter originate in different sources and the evaluation of the present fire-safety knowledge of conscripts turned out to be “adequate” and “good” rather than “insufficient”. The contribution of the present paper is to guide the selection and structure of necessary fire-safety instruction material. The contribution is made on the basis of insufficiency of existing instruction material and methods of instruction. In addition, the research outcome indicates the lack of adequate specialists in fire-safety instruction which forces to channel supreme attention to the additional training of current personnel.

The contribution of the paper is to give the basis to develop training programme for fire-safety instruction and elaborate necessary instruction material in the long run. It also aims to co-ordinate the personnel concerning fire-safety instruction and their training, to give a contribution of launching the first safety precautions course for sergeants on a company level.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Teised allikad

Eesti põhikoolides ja gümnaasiumites tehtava tuleohutus- ja päästealase koolituse hetkeseis ja vajadus tulenevalt riiklikust õppekavast. 2003. Tallinn: Sisekaitseakadeemia
päästeeriala lõpetanud tudengi Julia Kermase diplomitöö.

Rakenduspedagoogika õpik. 2002. Tartu: Kaitsejõudude Peastaap.

Sõduri baaskursuse õppekava. 2000. Kaitsejõudude Peastaap.

Tuleohutus 2001. 2001. Tallinn: OÜ TEN-TEAM.

Tuleohutuseeskirjade üldeeskiri. Üldeeskiri TE-1. 1995. Tallinn: Riigi Päästeamet.

Tulitöiden turvallisuus. 2003. Tampere: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

Töötajate töökaitsealane koolitus. 1997. Tallinn: A-TEAM.

2. Õigusaktid

Kaitsejõudude tuleohutusnõuded 2000 – RTL, 14:148.

Kaitseväge distsiplinaarseadus 1997 – RT I, 95:1575.

Kaitseväge juhataja 31.08.2000. a käskkiri nr 468.

Kaitseväge sisemäärustik 1998 – RT I, 115:1888.

Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava 2002 – RTL, 20:116.

Päästeseadus 1994 – RT I, 28:424.

Päästeseaduse muutmise seadus 2000 – RT I, 50:316.

Tuleohutuse üldnõuded 1998 – RTL, 226:915.

Töötervishoiu ja tööohutuse seadus 1999 – RT I, 60:616.

3. Arhiivimaterjalid

Kaitseväge Logistikakeskus. Haldusjaoskond. T/K 02.09.99 Maneeži 3.

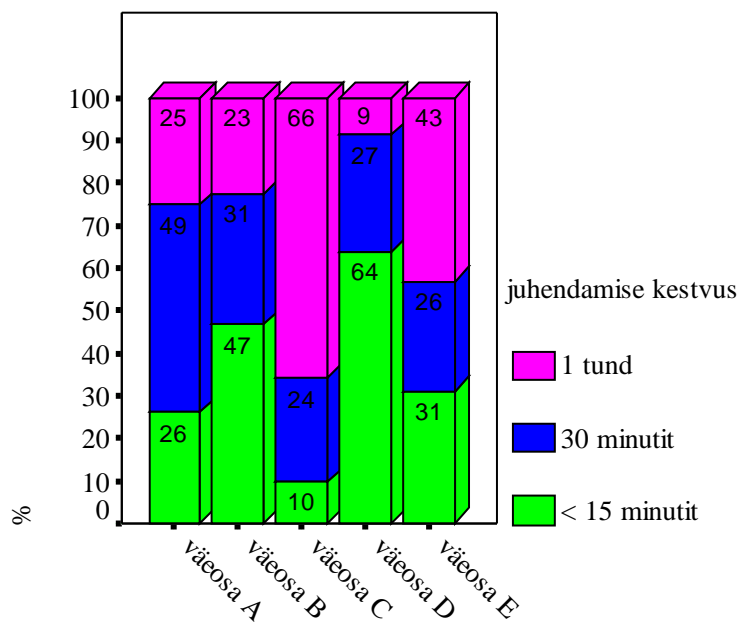
Kaitseväge Logistikakeskus. Haldusjaoskond. 20.02.2003 a Pärnu ÜJP välilaager - õnnetusjuhtum.

4. Interneti kaudu saadud info

SPSS Base and SPSS Tables Program for evaluation purposes only.

< http://www.spss.com/downloads/Papers.cfm?prod_familyID=00005&Name=SPSS>,
(01.09.2003).

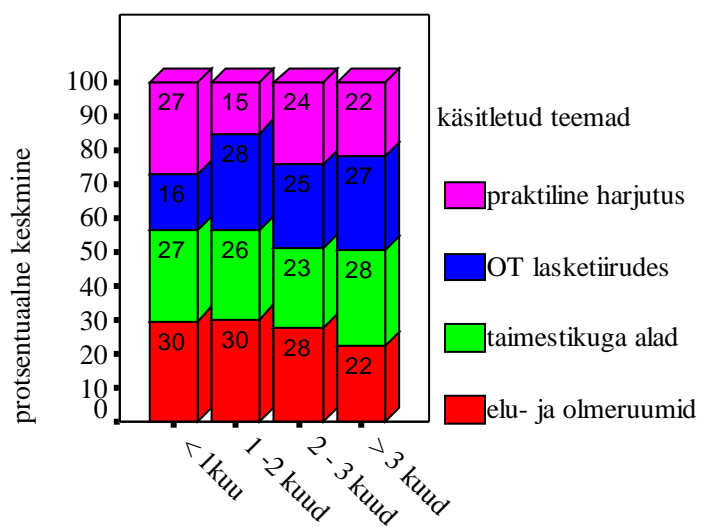
LISA 1. Tuleohutusosalaste juhendamiste ajaliste mahtude võrdlus väeositi

väeosa tunnus

Joonis 13. Keskmine juhendamine väeositi

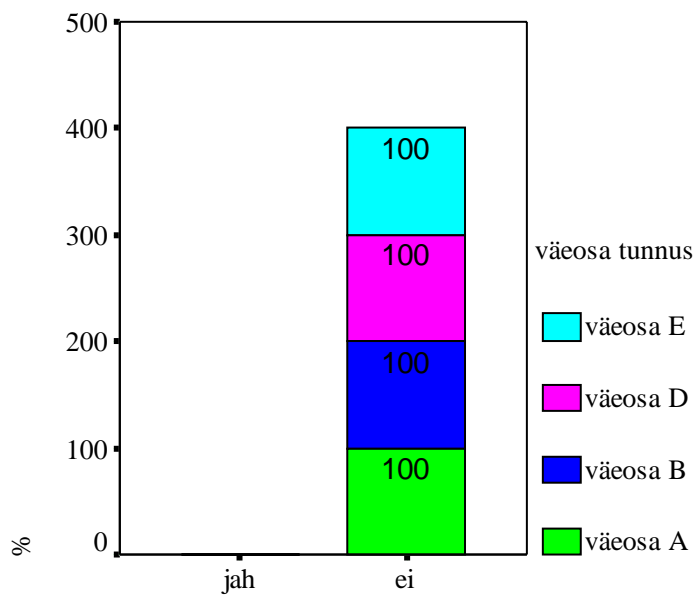
LISA 2. Tuleohutusel juhendamisel käsitletud teemade jaotumine ajateenistuse erinevatel ajalistel etappidel

teenistuses oldud aeg

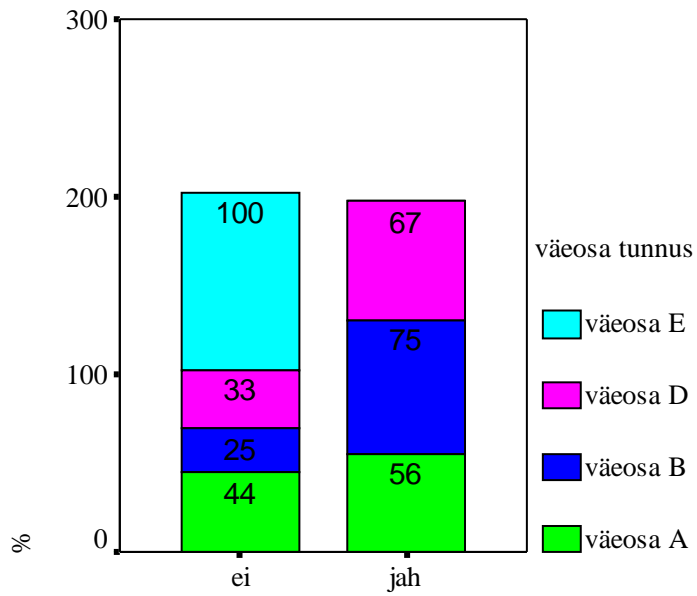
Joonis 14. Juhendamisel käsitletud teemade jaotus

LISA 3. Tuleohutusalasel juhendamisel kasutatud erinevad materjalid ning nende kasutamise protsentuaalsus väeositi kolmel joonisel

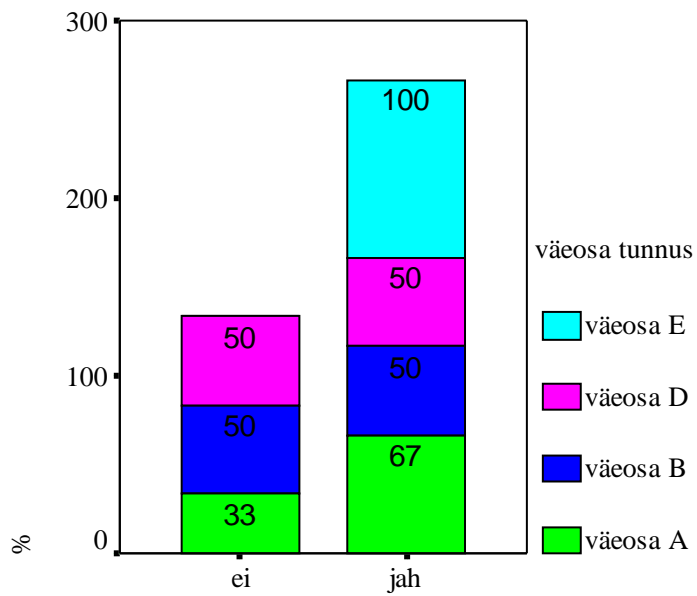
Pääteseadus

Joonis 15. Juhendamisel kasutatud dokument

Kaitsejõudude tuleohutusnõuded

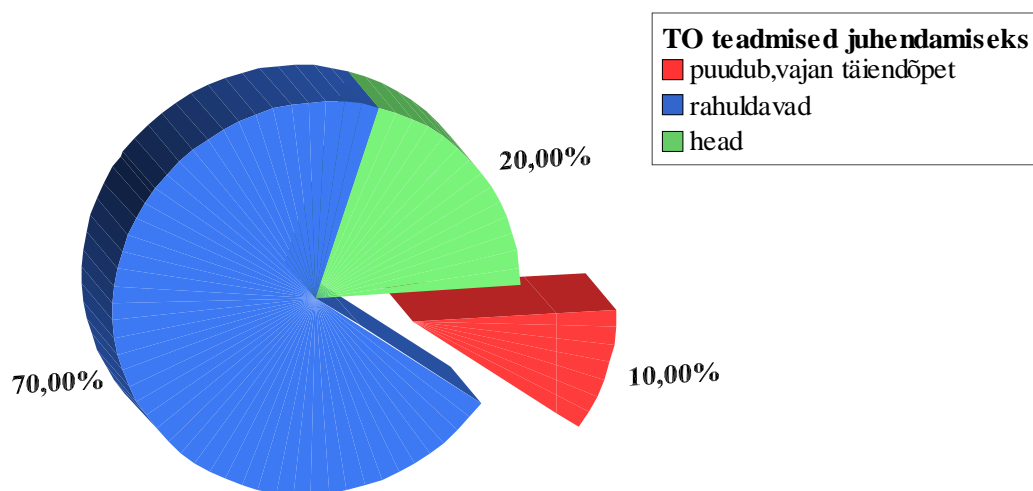
Joonis 16. Juhendamisel kasutatud dokument

asutuse tuleohutujuhend

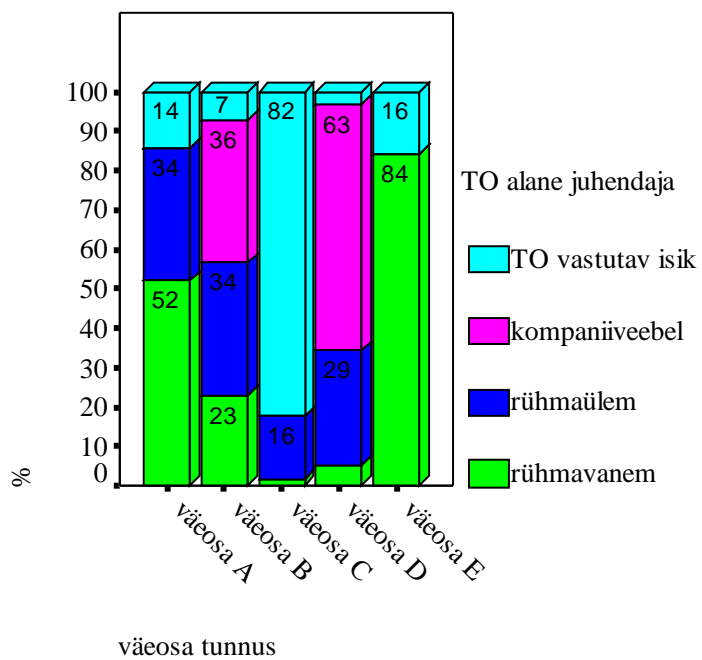
Joonis 17. Juhendamisel kasutatud dokument

LISA 4. Tuleohutusosalast juhendamist läbiviinud (all)ohvitseride tuleohutusosalaste teadmiste hinnang

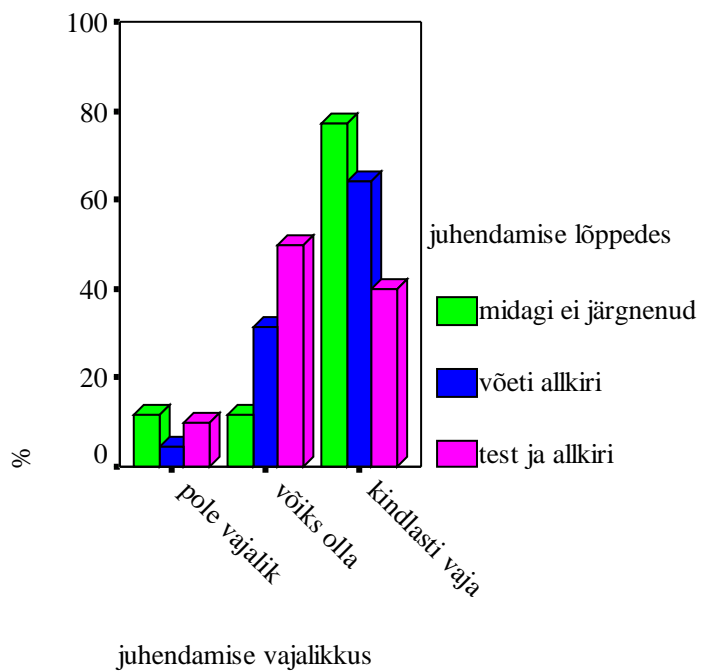
Joonis 18. Tuleohutusosalaste juhendamiste läbiviinute teadmiste hinnang

LISA 5. Tuleohutusosalaste juhendajate ametikohtade järgne jagunemine väeositi

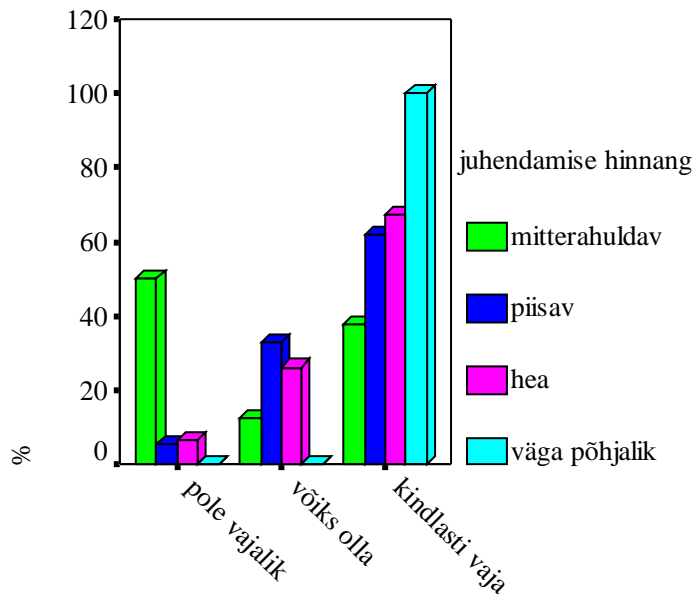

Joonis 19. Juhendajate jagunemine väeositi

LISA 6. Tuleohutuselase juhendamise vajalikkuse hindamine lähtuvalt kolmest tegurist

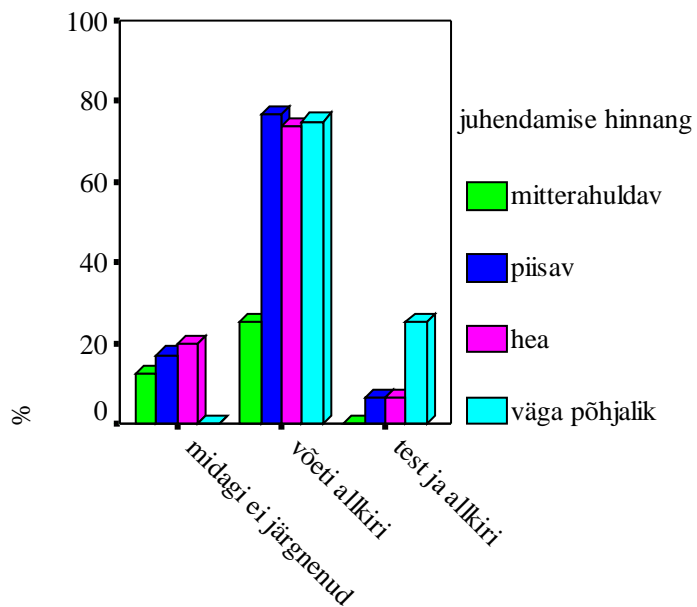

Joonis 20. Vajalikkus lähtuvalt juhendamisest

hinnang vajalikkusele

Joonis 21. Vajalikkus lähtuvalt juhendamisest

juhendamise lõppedes toimunu

Joonis 22. Hinnang lähtuvalt juhendamisest

LISA 7. Küsimustik ajateenijatele lähtuvalt tuleohutusalasest juhendamisest

Käesolev küsimustik on diplomitöö „Tuleohutuslane teadlikkus ja selle parandamine Eesti Kaitsejõudude väeosades“ lisa. Küsimustik on testivormis ja sisaldab tuleohutusalasest juhendamisega seonduvaid küsimusi. Sobiva variandi eesolevasse kasti tehke rist.

Küsimustik on olenemata vastanud isikust ja üksusest täielikult anonüümne!

1. Kui kaua on kestnud Teie ajateenistus käesoleva hetkeni ?

- < 1 kuu
- 1 – 2 kuud
- 2 – 3 kuud
- > 3 kuud

2. Kui tihti on Teile läbiviidud tuleohutuslane instruktaaz ?

- 1 kord teenistuse jooksul
- 2 – 4 korda teenistuse jooksul
- tehti koheselt kui saabusin väljaõppeüksusesse
- käesoleva hetkeni pole veel tehtud

3. Kui suured on olnud keskmiselt instrueeritavad üksused ?

- jagu
- rühm
- kompanii erineva suurusega üksused (muutuva suurusega)

4. Millises ajalises mahus on keskmiselt instruktaaz läbi viidud ?

- 15 minutit
- 30 minutit
- 1 tund (k.a. õppetund)
- kauem kui tund (kirjutage aeg)

5. Milliseid teemaosi käsitleti instruktaaži läbiviimisel ?

- tuleohutus elu- ja olmeruumides
- tuleohutus metsas ja taimestikuga kaetud aladel
- tuleohutus sise- ja välilasketiirudes
- esmaste tulekustutusvahendite praktiline kasutamine
- (midagi muud).....

6. Kes viis läbi instruktaaži ?

- rühmavanem
- rühmaülem
- kompaniiveebel
- kompanii tuleohutuse eest vastutav isik
- juhendamise peaks teostama vastav spetsialist (eeldavalt väljastpoolt väeosa)

7. Millega on instruktaaži tulemuslikkust kontrollitud ?

- instruktaaži järel tehakse kontrolliv test ning võetakse allkiri
- instruktaaži järel võetakse allkiri
- instruktaažile ei järgne midagi

8. Kuidas hindate instruktaaži kvaliteeti ?

- väga põhjalik
- hea
- piisav
- mitterahuldav

9. Kui vajalikuks peate tuleohutusala instruktaaži ?

- instruktaaži on kindlasti vaja
- instruktaaž võiks olla
- instruktaaž pole vajalik
- esmaste tulekustutusvahendite praktiline kasutamine oleks vajalik

10. Missugused olid Teie kokkupuuted tuleohutusalase juhendamisega enne ajateenistusse tulekut ?

- põhikoolis/gümnaasiumis käsitleti tuleohutusega seonduvaid küsimusi
- vanemad on puudutanud seda teemat
- olen osalenud teemakohasel kursusel/õppusel/üritustel
- televisioonis olen näinud teemakohaseid saateid/reklaame
- kokkupuuteid pole eelnevalt olnud

11. Millisteks hindate oma tuleohutusalaseid teadmisi ?

- täielikud
- head
- rahuldavad
- mitterahuldavad

LISA 8. Küsimustik tuleohutusalase juhendamise läbiviijatele

Käesolev küsimustik on diplomitöö „Tuleohutusalane teadlikkus ja selle parandamine Eesti Kaitsejõudude väeosades“ lisa. Küsimustik on testivormis ja sisaldab tuleohutusalase juhendamise seonduvaid küsimusi. Sobiva variandi eesolevasse kasti tehke rist.

Küsimustik on olenemata vastanud isikust ja üksusest täielikult anonüümne!

1. Kui tihti on Teile antud kohustus viia läbi tuleohutusalane instruktaaž ajateenijatele ?

- 1 kord aastas
- 2 – 4 korda aastas
- alati kui teenistusse saabub uus väljaõppeüksus
- mitte kunagi, teen selle enesealgatusel

2. Kui suured on olnud keskmiselt instrueeritavad üksused ?

- jagu
- rühm
- kompanii erineva suurusega üksused (muutuva suurusega)

3. Millises ajalisel mahus olete keskmiselt instruktaaži läbi viinud ?

- 15 minutit
- 30 minutit
- 1 tund (k.a. õppetund)
- kauem kui tund (kirjutage aeg)

4. Millistest dokumentidest lähtute juhendamise läbiviimisel ?

- „Kaitsejõudude tuleohutusnõuded“
- „Päästeseadus“
- asutusesisene üldine tuleohutusjuhend või sellelaadne „sisemäärus“
- alternatiivdokument

NB! Kui olete kasutanud alternatiivdokumenti siis kirjutage allolevale reale dokumendi nimetus, väljaandja, väljaandmise aeg ja oma hinnang dokumendile

.....

5. Kas instruktaaži läbiviimiseks on konkreetseid ettekirjutusi ?

- jah
- ei

6. Kas instruktaaži tarvis oleks vaja vastavat ühtset õppekava, mis suunaks ja lihtsustaks ülesande täitmist ?

- jah
- ei
- üksuse siseselt on see juba olemas

7. Millega on instruktaaži tulemuslikkust kontrollitud ?

- instruktaaži järel tehakse kontrolliv test ning võetakse allkiri
- instruktaaži järel võetakse allkiri
- instruktaažile ei järgne midagi

8. Kes peaks tuleohutusala instruktaaži ajateenijatele läbi viima ?

- rühmaülem
- kompaniiveebel
- kompanii tuleohutuse eest vastutav isik
- juhendamise peaks teostama vastav spetsialist (eeldavalt väljastpoolt väeosa)

9. Mida peaks sisaldama ajateenija tuleohutusala instruktaaž?

- tuleohutust elu- ja olmeruumides
- tuleohutust metsas ja taimestikuga kaetud aladel
- tuleohutust sise- ja välilasketiirudes
- esmaste tulekustutusvahendite praktilist kasutamist
- (soovitus)

10. Millisteks hindate oma tuleohutusala teadmisi lähtudes instrueerimise kohustusest ?

- täielikud
- head
- rahuldavad
- mitterahuldavad (võimalusel osaleksin täiendõppel)